

Grön ideologi

– ett krav på handling

I det här första kapitlet presenterar vi vår ideologiska grundsyn, våra grundläggande idéer, hur vi ser på världen och vårt partis historia.

Miljöpartiet de Gröna är en del av en världsomspännande grön politisk rörelse. Tillsammans kämpar vi för långsiktigt hållbara, demokratiska samhällen, där människor tar ansvar, både lokalt och globalt. Vår vision är samhällen som lever i fredlig samexistens, verkar i jämlikt samarbete och där människor, djur och natur respekteras.

Alla människor har samma värde och likvärdiga, grundläggande rättigheter. Människor måste ges frihet att utifrån sina förutsättningar och möjligheter utvecklas till egna individer. Kulturell mångfald och olika livsval ska uppmuntras. Människans frihet att bestämma över sig själv ska bara begränsas av hänsyn till andra människors frihet och säkerhet, hänsyn till kommande generationers rätt till en god livsmiljö och hänsyn till andra kännande varelser.

Människan är en aktiv och skapande varelse som vill och kan ta ansvar. Människors kreativitet och vår ständiga förmåga att finna nya lösningar är en förutsättning för att vi ska nå ett långsiktigt hållbart samhälle. Med aktiva, ansvarstagande medborgare utvecklas och stärks det demokratiska arbetet. Vi anser att individer och grupper har ett ansvar som sträcker sig utöver dem själva.

Värdet av solidaritet vilar på vår övertygelse om att människan förmår se sig själv i andra, känna medkänsla och ta ansvar för allt levande. Vår ideologi vilar på en solidaritet som kan uttryckas trefaldigt:

- solidaritet med djur, natur och det ekologiska systemet
- solidaritet med kommande generationer
- solidaritet med världens alla människor

Utifrån vår solidaritet formulerar vi en politik som kan uttryckas i ett antal grundläggande idéer:

Deltagande demokrati

Genom att decentralisera makten vill vi stärka människors möjlighet till delaktighet. Vi vill ha ett samhälle där makten utgår från folket och där fler är direkt delaktiga i de beslut som fattas. När människor ges inflytande och ansvar över sina liv och det samhälle de verkar i, föds lusten att engagera sig. Grunden för en deltagande demokrati är människors engagemang och en fungerande rättsstat. För att skapa engagemang och delaktighet krävs att samhället uppmuntrar kritiskt tänkande och ifrågasättande. Människans förmåga att tänka annorlunda och bryta idéer mot varandra i ett fritt och jämlikt samspel är central i en deltagande demokrati.

Ekologisk insikt

Människan är en sårbar del av ett känsligt ekologiskt system där allt hänger samman. Försiktighetsprincipen innebär att vi måste hantera naturen med stor varsamhet och vara ödmjuka inför vår egen ofullständiga kunskap om alla dess samband. Vi människor måste ta ansvar för att förvalta jordens resurser i balans med naturen så att den biologiska mångfalden

bevaras. Vi anser att allt liv har ett värde i sig, oberoende av dess nytta för människan. När människan håller sig inom de ramar naturen ger finns grunden för goda livsförutsättningar och en hållbar välfärd.

Social rättvisa

Alla har samma rätt till en grundläggande social och materiell trygghet, en trygghet som ska ge goda förutsättningar att skapa sig ett meningsfullt liv. En god samhällsutveckling förutsätter trygga människor som vågar satsa och skapa. Samhället ska överbrygga ekonomiska klyftor och erbjuda utbildning som ger alla möjlighet att delta i demokratin och få ett meningsfullt arbete. Vård och omsorg ska utgå från individens önskemål och behov. Jämställdhet ska genomsyra allt arbete.

Barnets rättigheter

Barnets rättigheter måste tillgodoses utifrån barnets egna utgångspunkter och få stort utrymme i allt beslutsfattande. I en barnvänlig värld tillgodoses barnets grundläggande behov av kärlek, mat, sömn, trygghet, utveckling, kultur och hälsa. Barn och unga ska ha möjlighet att i växande grad påverka samhället och det som sker runtomkring dem. All samhällsplanering ska utgå från barnets bästa och FN:s barnkonvention. Alla barn och ungdomar ska ha möjlighet till en trygg uppväxt, sin eller sina vårdnadshavares tid och ansvar och rätt till en god utbildning. Det är viktigt att man i frågor som rör umgänge och vårdnad alltid ser till barnets bästa, och inte i första hand utgår från vårdnadshavarnas eller föräldrarnas rättigheter.

Kretsloppsekonomi

Vi vill bygga ett samhälle där ekonomin utgår från sociala och ekologiska hänsyn, ett samhälle där resurser fördelas rättvist och där hänsyn tas till djurens välfärd och naturens begränsningar. Det innebär att vi sätter den ekologiska balansen och människors och djurs välbefinnande före kortsiktig ekonomisk vinning. Ekonomisk utveckling måste ske inom naturens ramar, utan att människor slits ut. Vi anser därför att tillväxt i konventionell mening varken är möjlig eller eftersträvansvärd. Vi förespråkar ett ekonomiskt system där vi lever på avkastningen av naturresurserna, i stället för att ständigt tära på dem. Vi måste lära oss att leva på ett sätt som är möjligt för alla, nu och i framtiden. Tron på människans skaparkraft och kreativitet är grundläggande för vår syn på ekonomi. Ett företagande med delaktighet och personligt ansvar gör det möjligt att skapa mer än endast ett ekonomiskt värde.

Global rättvisa

En trygg värld är en plats där varje människa har sina grundläggande sociala, ekonomiska och politiska rättigheter tillgodosedda. I en rättvis värld är resurserna likvärdigt fördelade. Vi har bara en jord och vi är alla beroende av varandra. Vår livsstil påverkar andra människors möjligheter. Vi vill verka för en rättvis och miljömässigt hållbar fördelning av jordens resurser. Vi bejakar fritt kulturutbyte med möjlighet att arbeta och studera var man vill. Människor som behöver fly ska ha rätt till asyl. Vårt långsiktiga mål är att alla ska få bo och verka var helst i världen de önskar.

Ickevåld

Vi tror på ickevåld som en metod till förändring, då fred för oss inte bara är målet utan också vägen. Vi tror på ickevåld som en metod för att hantera konflikter. Vi vill att det internationella samarbetet ges förutsättningar att arbeta våldsförebyggande, genom att arbeta mot konfliktorsaker av ekonomisk, ekologisk eller kulturell karaktär. Vi kräver en nationell

och global nedrustning av alla militära vapen. En värld i fred är en förutsättning för rättvisa mellan människor och ett långsiktigt hållbart samhälle.

Jämställdhet och feminism

Kvinnor och män bemöts olika utifrån konstlade krav och förväntningar på sig själva och på varandra, bland annat på grund av stereotypa uppfattningar om könen. Detta försvårar för människor att utvecklas som fria individer. Den ojämställdhet vi ser i samhället i dag, där mannen är strukturellt överordnad kvinnan, beror bland annat på konstruerade könsnormer. Feminism betyder att vi insett samhällets rådande könsmaktordning, och att vi vill förändra den. Vi vill arbeta för ekonomisk, social och politisk likställighet mellan kvinnor och män. Jämställdhet är när alla människor oavsett kön är fria att göra sina livsval utan att begränsas av könsnormerna. Det krävs radikala förändringar i samhället och ökad acceptans för människor som, utan att skada andra, väljer att bryta mot normer och konventioner.

Djurens rättigheter

Människan måste respektera djurs naturliga beteenden och skapa förutsättningar för dem att leva efter sina naturliga mönster. I dag behandlas djur mer som handelsvaror än som kännande varelser. Människan har ett moraliskt ansvar att skapa ett samhälle som värdesätter och tar hänsyn till djuren. I ett samhälle som respekterar och är solidariskt med djur har djuren rätt att få utlopp för sina naturliga beteenden och de slipper utsättas för lidande.

Självförelit och självförvaltning

Självförelit innebär att kunna lita till sina grundläggande resurser och möjligheter. Småskalig, lokal och decentraliserad produktion måste öka på bekostnad av centralisering. Länder, regioner och människor ska ta tillvara lokala möjligheter att klara av basföreljning av mat och energi. Motmakten till en allt mer skenande globaliserad ekonomi ligger i ett starkt lokalsamhälle som producerar och konsumerar sina egna livsmedel. Människan har behov av delaktighet, insyn, ansvar och gemenskap och kan inte reduceras till en egoistisk aktör på en marknad. Självförvaltning och kooperativa organisationsformer är viktiga medel för att i större utsträckning ta till vara hela människan som individ och social varelse.

Frihet

Genom rätten till lika möjligheter och olika levnadsuttryck utvecklas människor till självständiga individer. Mänsklighetens mångfald är en del av samhällets drivkraft. Vi menar därför att människor måste vara fria att utvecklas utan att bli förtryckta av fördomar. Vi värnar därför rätten att vara olik. Människor ska kunna leva fria från utseende- och rollmallar och ha rätt att vara den de är, leva på det sätt de önskar och älska dem de älskar. Vi arbetar för ett samhälle som är fullt tillgängligt för funktionshindrade, jämställt mellan könen och ickediskriminerande avseende etnisk bakgrund, livsåskådning, sexualitet och ålder. Den grundläggande friheten ger människan möjlighet att åtnjuta livskvalitet, vilket är målet för vår frihetspolitik.

Långsiktighet

Grön politik innebär att tänka och handla långsiktigt. Den frihet och solidaritet som vi vill ska präglade dagens samhälle ska gälla också för uppväxande barn, barnbarn och kommande generationer. Ingen har rätt att rycka undan livsförutsättningarna för dem som kommer efter. Långsiktighet kräver stora förändringar av dagens system, liksom att individen tar ett personligt ansvar för sin livsstil.

Världen idag

Människan har fått gåvor som ingen annan art. Det har gett oss möjligheten att välja. Vi kan välja att förstöra eller att bygga upp. Vi kan bygga ett gott samhälle och ta ansvar, eller låta bli.

I dag förstör vi vår enda jord. Den biologiska mångfalden och den genetiska variationen minskar i ökande takt. Förutsättningarna för framtida liv slås ut genom ökad miljöförstöring. Mot bättre vetande använder vi mer och mer av fossila bränslen på ett sätt som förändrar klimatet och möjligheterna för liv på jorden dramatiskt. Kampen om våra gemensamma och krympande naturresurser hårdnar.

En liten global överklass upprätthåller och förstärker orättvisor genom diskriminerande handelsavtal och överlägsna ekonomiska och militära maktmedel. En del av jordens befolkning är trots detta på väg att lyfta sig ur fattigdom och nöd. Den rika världen i väst utmanas på ett sätt som tidigare varit omöjligt. Men risken är stor att den positiva utvecklingen slås tillbaka då allt fler människor kräver alltmer samtidigt som tillgångarna sinar. Det gäller exempelvis tillgången till livsmedel som minskar på grund av rovfiske, gifter och ett jordbruk som inte är långsiktigt hållbart. Det gäller också tillgången till färskvatten som krymper i en oroväckande takt vilket redan skapar allvarliga konflikter runt om i världen. För att försvara sin ställning drar sig inte världens mäktigaste länder för att indirekt ta livet av miljontals människor i den fattiga delen av världen. Kampen om resurser skapar krig som föröder, förstör och tar människoliv.

Dagens samhällssystem hindrar människors engagemang och skaparkraft. Många upplever att de har få möjligheter till delaktighet. Beslut som tidigare kunde påverkas avgörs i dag i slutna styrelserum, under hemliga förhandlingar i oöverskådliga organisationer.

Kapitalet är globaliserat. Multinationella företag finns i snart sagt varje del av vår tillvaro. Både den politiska och den ekonomiska makten förflyttas längre bort och hamnar utom räckhåll för flertalet. De folkvalda har lämnat ifrån sig en betydande del av möjligheterna att finna lösningar på människors problem. Resultatet ser vi i ökad frustration och en utbredd känsla av maktlöshet. I vår del av världen ser vi hur människor slits ned och slås ut av ett allt rårare samhällsklimat med allt högre krav på effektivitet. Stressen och den mentala ohälsan gör människor till kuggar i ett ekonomiskt maskineri. De ekonomiska skillnaderna, gapet mellan rika och fattiga växer. Samtidigt blir hålen och revorna i välfärden allt större. Detta göder rasism och främlingsrädsla och utsatta grupper ställs mot varandra.

Dessa problem går att lösa. De är ett resultat av en medveten politik som kan förändras. Därför växer det fram starka motkrafter. Människor över hela världen reser sig i krav på förändring och finner sätt att lösa de problem som vid en första anblick kan synas olösliga. Man finner vägar för att ta det inflytande man förtjänar. Människor besegrar diktaturer, bygger lokalsamhällen och stärker demokratin. Ny, miljövänlig och resurssnål teknik möjliggör en annan livsstil i samklang med djur och natur, och i rättvisa med alla världens människor och kommande generationer. Vi lever i en brytningstid där den gröna rörelsen bär på ett alternativ. Även om hotet känns stort är hoppet och möjligheterna större.

Vårt parti

Miljöpartiet bildades 1981 och är en del av en global grön solidaritetsrörelse. Vi växte fram ur 1960- och 1970-talens miljö-, freds-, solidaritets- och feministiska rörelser. De röster som höjdes om miljökamp och samlevnad var en motreaktion på det ensidiga politiska tänkandet

och beslutsfattandet som rådde inom höger- och vänsterpartierna och som fortfarande dominerar Sverige och världen i dag.

Den gröna visionen om att människa och miljö ska sättas före kortsiktiga vinstintressen växte fram. Miljöpartiet och den gröna ideologin bär i dag ett alternativ till höger- och vänsterideologierna. De traditionella ideologierna är dåligt rustade att formulera och lösa dagens problem då de ofta bortser från naturens begränsningar, fördelningen av resurser mellan generationer, andra kännande varelser och människor på andra sidan jorden.

Vi valde att bilda ett grönt politiskt parti för att kunna delta i det parlamentariska systemet och genomföra nödvändiga förändringar med demokratiska metoder. Politik är en fredlig väg som kan bidra till stora samhällsförändringar, men den kan inte lösa problemen utan stöd och delaktighet från medborgarna.

Den gröna rörelsen vill förena frihet för individen med solidaritet. Detta är värden som har formulerats av många före oss. Men vi bär på en förståelse, som varken är höger eller vänster, om hur dessa värden kan kombineras med maktdecentralisering, småskalighet, självtillit och ett långsiktigt ansvarstagande för vår världs framtid. Vårt arbete utförs direkt i parlamenten såväl som genom opinionsbildning och direkta aktioner utanför de formella beslutssammanhangen.

Den gröna ideologin erbjuder hopp och möjlighet att bygga något nytt tillsammans. Den kräver att vi är beredda att anamma en ny solidarisk och långsiktig livsstil. Den gröna ideologin kräver mer än en röst vart fjärde år eller tysta sympatier, den kräver aktiv handling.

Deltagande demokrati

– demokrati behöver engagemang

I detta kapitel utvecklar vi vår vision om direktdemokrati, analyserar varför människor känner allt mer maktlöshet i dag och visar på möjliga sätt att nå ökat deltagande och engagemang. Vi förklarar också vad vi menar när vi pratar om en fungerande rättsstat.

Direktdemokrati

Vi tror på en direktdemokrati där besluten fattas av dem som berörs. Beslut i valda församlingar måste kompletteras och kunna överprövas direkt av medborgarna. I en demokrati måste det finnas möjligheter för alla att delta i beslutsfattandet, samtidigt som valda representanter har medborgarnas mandat att fatta beslut. I ett grönt samhälle har alla möjlighet att styra sina egna liv. Alla har ett verkligt inflytande över samhällsutvecklingen. Vår övertygelse är att en deltagande demokrati både förutsätter och föder ansvarstagande och engagemang hos varje medborgare.

Långtgående decentralisering

För att göra verklighet av principen om att beslut ska fattas av dem som är mest berörda krävs en långtgående decentralisering av makten. Många beslut som i dag fattas av staten bör decentraliseras till regioner, kommuner, kommundelar eller helt lämnas till individen. Sveriges regioner bör ges ökat självstyre, både när det gäller politik och organisation. Det kommunala självstyret måste stärkas. Kommuners beskattningsrätt bör utvidgas. Kommuner ska ha vetorätt när det gäller stora och genomgripande markexploateringar. De kommunala frågornas tyngd bör bli tydligare genom att valen till kommun och riksdag genomförs under olika år. Vi arbetar för självstyrande kommundelar, i kommuner där detta är lämpligt, och vi värnar om ickekommersiella mötesplatser. Lagar som inskränker det kommunala självstyret ska i huvudsak syfta till att garantera medborgarens rättigheter, demokratiska såväl som sociala, gentemot kommunen.

I ett grönt samhälle kan man inte förvänta sig att det allmänna löser alla problem som uppstår. Ansvar vilar också på individen och dennes egen insats. Vårt synsätt är att individen och individer i samspel ska utgöra grunden för samhällsbygget. Det som individen själv inte mår med ska delegeras till samhället, och då i första hand till beslutsstrukturerna närmast den enskilde. Vårt samhälle byggs i varje läge underifrån, aldrig uppifrån och ner.

Makten centraliseras

I stället för att stärka medborgarnas inflytande ser vi i dag en utveckling där allt fler beslut fattas utanför demokratisk kontroll. Då gränserna för marknader och ekonomiska flöden monterats ned minskas folkvalda och regeringars möjlighet att styra utvecklingen. Resultatet blir en upplevd maktlöshet bland såväl folkvalda som medborgare i allmänhet. Dagens representativa system har förlorat möjligheterna att fånga upp människors drömmar, önskemål och vilja. Allt färre känner tilltro till politiken och till sina egna möjligheter att kunna påverka politiskt. Alla har inte likvärdiga möjligheter att göra sin röst hörd. Det är en diskriminering som kostar samhället viktiga erfarenheter och idéer. Fortfarande har män bättre förutsättningar än kvinnor att göra verklighet av sina tankar inom politiken.

I ett sådant klimat, med små möjligheter till inflytande, bryts människors engagemang ned och grogrund ges till extremistiska rörelser. Ideella organisationer, folkrörelser, politiska partier och skolor har en stor uppgift i att värna och bredda engagemanget.

Europa utan superstat

En del av centraliseringen av makten är framväxten av en superstat i Europa, i form av den Europeiska Unionen (EU). Det hierarkiskt uppbyggda beslutsfattandet inom EU har gett dem med störst ekonomiska resurser möjlighet att själva styra den politiska dagordningen och tvinga fram beslut, samtidigt som de allra flesta fått ett ökat avstånd till makten. EU har försvagat demokratin. Unionens konstruktion genomsyras av ett elitistiskt tankesätt. Det folkliga inflytandet är kraftigt begränsat. EU-kommissionen är alltför mäktig och det är svårt att utkräva ansvar.

Vi vill att Sverige ska lämna EU. Samtidigt har vi alltid varit anhängare till ett alleuropeiskt samarbetsområde med fri rörlighet för människor och huvudsakligen mellanstatligt beslutsfattande. Så länge Sverige är kvar i EU försöker vi därför använda det svenska medlemskapet för att förändra och förbättra. Vi anser att varje medlemsland ska ha vetorätt inom EU när beslut fattas i ministerrådet. Vi vill att makten ska återföras från EU till medlemsstaterna, inte för att nationalstaterna skulle vara de bästa tänkbara enheterna för beslutsfattande utan för att det är ett sätt bland många att föra makten närmare medborgarna.

Vi vill ha ett Sverige som arbetar för globala lösningar på globala problem, så som människohandel och gränsöverskridande miljöförstöring. Men vi ser att dagens EU har små möjligheter att bli ett användbart verktyg för att hitta sådana lösningar. Vi vill att Sverige ska spela en aktiv och konstruktiv roll i det internationella samarbetet genom att handla och samarbeta med vår omvärld. Självständigt och demokratiskt deltagande, globalt såväl som lokalt, är grunden för de mellanstatliga samarbeten vi förespråkar. Frihandels- och samarbetsavtal är en bra grund för detta, men befintliga EES-avtal är inte alls bra. Vi arbetar fortlöpande och aktivt för att hitta nya och bättre former för det framtida alleuropeiska samarbetet, vilket är vårt alternativ till EU.

Vi kan tänka oss överstatliga beslut angående miljöskyddande åtgärder så som hantering av gränsöverskridande miljöföreningar, skydd för hotade arter och biotoper samt miniminormer för gränsvärden i utsläpp, natur och mat. Dessa bör tas av en organisation som enbart hanterar dylika frågor, förslagsvis på global nivå.

Så länge Sverige är med i EU arbetar vi för att förändra EU. Vi vill begränsa EU:s makt och återföra den till medlemsländerna. Vi stöder tanken att EU ska utvecklas till ett "Europa à la carte", där varje medlemsland själv kan välja vilka delar av EU-arbetet de vill vara med i. Medlemsländernas egna parlament ska ges möjlighet att kontrollera att EU inte fattar beslut över sina befogenheter. Länderna ska också kunna pröva giltigheten av redan existerande EU-lagar. Det demokratiska inflytandet på den Europeiska centralbanken måste öka. Offentlighetsprincip och meddelarfrihet enligt svensk modell ska införas i EU.

Globaliserad demokrati

Demokratin utmanas också av den ekonomiska globaliseringen. Det är nödvändigt att bygga politiska motmakter till den kommersiella marknaden. Ju fler människor som ska bestämma tillsammans, desto större krav måste ställas på att beslutsformerna är så demokratiska som möjligt. Det gäller särskilt när människor med olika språk och olika kulturer ska komma fram till gemensamma beslut. Vägen till en fungerande världsdemokrati måste börja med en bred

diskussion bland människor i många länder om hur gemensamma beslut ska kunna fattas så demokratiskt som möjligt.

För att uppnå frihet och demokrati i världen som helhet måste vi angripa den ojämna resursfördelningen och stödja de demokratiska krafterna över hela jorden. Det behövs samarbete mellan demokratiska folkrörelser och en solidarisk global politik som bygger broar och minskar klyftorna mellan fattiga och rika i världen. Ett viktigt mål för det internationella demokratiska arbetet är att motverka den illegala handeln med människor, vapen och knark. Kampen för demokrati är en kamp mot förtryck, despotism och korruption. Den organiserade brottsligheten måste bekämpas och förebyggas. Likaså måste hot mot den globala säkerheten förebyggas. Människors behov av säkerhet ska inte utnyttjas för att inskränka deras civila och politiska rättigheter.

Stärkta medborgare

Demokratins former har i stort sett varit desamma sedan den allmänna rösträttens införande, medan människor har fått ökad kunskap, utbildning och insikter. Världen har krympt, människor reser mer och nyheter från andra sidan jorden når oss direkt. Människor har mer utbildning och djupare förmåga att förstå svåra orsakssamband. Demokratien måste därför utvecklas genom ett myndigförklarande av medborgarna. Vi är övertygade om att alla som får möjlighet kan ta ansvar för det som händer runt omkring dem.

Tid, kunskap och tillgång till information

För att alla ska kunna delta i samhällsutvecklingen krävs tid för engagemang. Möjligheten att ta ledigt från arbete och utbildning för fackligt och politiskt engagemang bör utökas. Dessutom måste alla ha kunskaper om hur samhället är organiserat och kunna sätta sig in i aktuella frågor. Skolan ska ge en god grundutbildning i demokrati. Information om politiska beslut ska finnas tillgänglig. Medborgarnas och mediernas möjligheter och skyldigheter att granska makthavarna ska stärkas. Vi vill förbättra möjligheterna till insyn på alla politiska nivåer, i kommunala bolag, banker och näringslivet i övrigt. Ett kritiskt och självständigt förhållningssätt till massmedia och reklam ska vara en naturlig del i all utbildning och medial granskning.

Förnyelse av de valda församlingarna

Den representativa demokratien måste förnyas så att beslutsfattarna verkligen representerar sina väljare. Vi vill därför sänka procentspärrarna i riksdags- och landstingsval. Det är viktigt att de folkvalda församlingarna är direkt och proportionerligt valda. Möjligheten till personval bör utökas, till exempel genom att återinföra rätten att stryka namn på valsedlarna. Helst vill vi ha ett system där varje ledamot röstar med det antal röster som han eller hon fått i valet. Det skulle ge en direktkoppling mellan den enskilde väljarens röst och den valdes inflytande. Alla bör under någon del av livet få möjlighet att arbeta politiskt och ha ett politiskt uppdrag. För att underlätta detta vill vi att det inte ska vara möjligt att ställa upp till omval efter att ha haft samma förtroendeuppdrag i mer än tio år i följd. Möjligheten att ha flera uppdrag samtidigt bör också begränsas.

Representativitet förutsätter att de beslutande församlingarna speglar samhället. Där en människa bor, lever och verkar ska hon också kunna påverka samhället politiskt. Vi anser därför att folkbokföringsorten ska utgöra grund för rösträtten. Alla utländska medborgare ska ha rösträtt efter att ha blivit folkbokförda i Sverige. De ska även kunna bli svenska medborgare efter att ha varit folkbokförda i Sverige i tre år. FN:s barnkonvention ska vara vägledande vid samhällsplanering, eftersom de politiska beslut som är bra för barn och

ungdomar är bra för hela samhället. Barnkonsekvensanalyser ska göras inför alla politiska beslut. Ungdomar ska ges större delaktighet bland annat genom sänkt rösträttsålder till 16 år. Enligt vår övertygelse har alla människor lika värde och samma rättigheter, och ingen kan födas till ett ämbete. Vi har därför svårt att se monarkins plats i ett modernt demokratiskt samhälle.

Etiska regler för förtroendevalda

En viktig del av förnyelsen av den representativa demokratin är att fastställa vissa grundläggande etiska regler för alla folkvalda. Några sådana regler som vi själva strävar efter att följa är att:

- En politiker ska arbeta för samhällets bästa och inte sträva efter förmåner för sig själv, sina anhängare eller sitt parti.
- En politiker ska ha hög moral, hålla sig till sanningen och inte förvränga fakta.
- En politiker ska vara ett föredöme och så långt som möjligt leva i enhetlighet med de idéer som hon eller han förespråkar. Innan en person nomineras till ett val ska hon eller han deklarerat eventuella avvikelser från sitt partis program och vallöften.
- En politiker ska vara beredd att på begäran lämna uppgifter om eventuella ekonomiska eller andra bindningar till olika samhällsintressen, inklusive aktieinnehav.
- I debatter ska en politiker argumentera i sak och undvika personangrepp.

Direktdemokratiska instrument

Som en reaktion mot den tilltagande maktcentraliseringen har varianter av direktdemokratiskt beslutsfattande växt fram i världen. Det handlar om sådant som gemensamt planerande av den lokala budgeten, medborgerliga initiativ och kooperativt ägande.

När stora och viktiga beslut fattas bör alla få delta. En beprövad form för detta är folkomröstningar. Fem procent av de röstberättigade ska kunna genomdriva folkomröstningar på alla beslutsnivåer. Grundlagsändringar ska alltid underställas folkomröstning. Genom en författningsdomstol vill vi stärka grundlagens ställning. För att stärka medborgarnas rättigheter gentemot det allmänna vill vi öka brukarnas direkta inflytande över den offentliga sektorn.

Det som gör att demokratiska länder är mer framgångsrika än andra länder, är att medborgares skaparkraft och tankar tas tillvara. Det viktigaste är därför inte alltid vilka beslut som fattas, utan hur de fattas. Det räcker inte att själva beslutsfattandet demokratiseras, medborgarna måste också i högre utsträckning kunna påverka den process som leder fram till beslut. Detta kan ske genom att medborgarna ges möjlighet att delta i arbetet att utforma underlag och beslutsalternativ. Motionsrätt till kommunfullmäktige och öppna nämndsammanträden för alla kommuninvånare är ett steg i rätt riktning. Även riksdagens utskottsmöten ska vara öppna för allmänheten.

IT i demokratin

Informationstekniken skapar förutsättningar för en mer deltagande och direkt demokrati. Demokratiska reformer har under senare år tvingats fram av rörelser som snabbt har kunnat samla sig genom att utbyta information världen över. På samma sätt som diktaturer blir svårare att upprätthålla när Internet ger möjlighet för oppositionella att sprida sitt budskap, kommer IT innebära krav på fördjupad demokrati också i Sverige. Internet kan stärka kommunikationen mellan väljare och valda, möjliggöra direkt deltagande i beslutsfattandet och användas för att sprida bakgrundsinformation.

Civil olydnad och personligt ansvar

Engagemang och aktivism utgör grunden för varje demokratisk förändring. Utifrån detta anser vi att civil olydnad är en naturlig del av demokratin. Med civil olydnad menas olagliga åtgärder som följer principerna om ickevåld, öppenhet, strävan efter dialog och beredskap att ta sitt straff. Det finns flera exempel i historien på att civil olydnad har stärkt folkstyret, gett kvinnor rösträtt och folk självständighet. Reglerna om nödvärn bör kompletteras så att den som försöker avvärja ett pågående eller överhängande ingrepp, i till exempel känsliga naturmiljöer eller plågsam behandling av djur, ska anses handla i nödvärn. Denna princip får i sig inte legitimeras våld mot människor, djur eller skadegörelse på annans egendom. Vi anser att lagstiftningen tydligt bör ange att var och en har rätt att utan påföljd vägra utföra ett arbete, om arbetet innebär att man allvarligt riskerar sitt eget eller någon annans liv eller hälsa, sprider massförstörelsevapen eller gift, begår andra brott eller skadar känsliga naturmiljöer. Varje människa ska garanteras rätten att slippa bära vapen. För oss handlar det om att stärka det personliga ansvaret och klargöra att var och en måste kunna stå för sina handlingar.

En fungerande rättsstat

För att upprätthålla demokratin krävs ett fungerande rättsväsende som säkerställer grundläggande fri- och rättigheter. Rätten att yttra sig i tal och skrift, hålla möten, demonstrera, organisera sig samt tro och tänka fritt är delar av detta. Det är ytterst farligt för demokratin om polisens uppdrag övertas av privata vaktbolag. Det är också farligt för demokratin med intrång i integriteten och diskriminering inom myndighetsutövning eller rättsväsendet. En huvuduppgift för oss är att återupprätta förtroendet för rättsstaten och dess institutioner. En viktig del i detta arbete är att se till att centrala funktioner som polis och domstolar speglar samhället när det gäller till exempel kön och etnisk tillhörighet.

Utvecklat polisväsende

Polisens uppgift är att upprätthålla de demokratiska fri- och rättigheterna och skydda medborgarna. Utrymme för godtyckliga bedömningar ska inte finnas och demonstrationsrätten måste värnas. Polisens resurser måste räcka till en god bemanning över hela landet och ett effektivt bekämpande av vardagsbrottsligheten. Särskilt måste det brottsförebyggande arbetet prioriteras. Närpolisverksamhet, arbete mot droger och en generell välfärdspolitik behövs för detta. Sverige bör återgå till restriktiva införselkvoter för alkohol. Vi vill stärka inslaget av konflikthantering i polisutbildningen och ge utbildningen verklig högskolestatus. Särskild utbildning krävs för poliser som arbetar med till exempel narkotikabrott, sexualbrott, förhör av barn, våldsbrott i hemmet, ekonomiska brott och miljöbrott. En särskild myndighet ska utreda brottsmisstankar mot poliser.

Human kriminalvård

Kriminalpolitiken måste bygga på en människosyn som ger alla människor goda utvecklingsmöjligheter. I huvudsak bör alternativ sökas till fängelsestraff, som sällan är en framgångsrik metod att förebygga brott. Inlåsning på anstalt kan delvis bytas ut mot mindre destruktiva modeller, särskilt när det gäller korta påföljder. Vi ser gärna en ökad användning av elektronisk övervakning som påföljd och för att förebygga enklare övergrepp. Kriminalvården bör samarbeta med ideella föreningar för att verkställa vissa utdömda påföljder.

Kriminalvårdens huvuduppgift måste vara att försöka förebygga brott. För att åstadkomma detta är det viktigt att undanröja anledningarna till att människor hamnar i brottslighet och att genomföra insatser för unga förbrytare. Samhället måste markera tydligt gentemot ungdomar

som begår brott, samtidigt som unga aldrig ska utestängas från utbildning eller annat som är viktigt för de ska kunna ta aktiv del i samhället. Kriminalpolitikens syfte ska vara vård för att återanpassa de intagna till ett normalt liv utanför institutionen. Den psykiatriska vården inom kriminalvården måste förbättras.

Samhällets ansvar för brottsoffer

Varje brott är ett tecken på ett samhälleligt misslyckande, därför bär samhället ett ansvar för stöd och hjälp till brottsoffer. Staten ska ställa upp med juridisk hjälp och vad som i övrigt krävs för att offret ska kunna återgå till ett normalt liv. Vi vill särskilt prioritera stöd till unga brottsoffer, så att inte den som varit utsatt för ett brott själv börjar uppleva utanförskap gentemot samhället. Vittnen ska skyddas så att alla kan vittna utan risk för repressalier. Vi vill att alla, såväl brottsoffer som misstänkta gärningsmän, ska ha rätt att ha ett oberoende medborgarvittne närvarande, även vid kontakter med andra myndigheter än polisen.

Den skapande människan

– verktygen att förändra i var människas hand

Vi tror på ett kunskapssamhälle med skapande människor. Det kräver god utbildning, aktivt kultur- och föreningsliv, växande småföretagsamhet och ett land utan regionala klyftor. I det gröna kunskapssamhället ställs stora krav på utbildningsväsendet att vara flexibelt, och på medborgarna att våga ta till sig nya insikter, men vi tror att samhället och medborgarna klarar det.

Frihet för fortbildning

Vi tror på ett samhälle där varje individ har möjlighet att skapa, utvecklas och dra nytta av sina färdigheter. I ett samhälle som förbrukar mindre naturresurser och där alla har en given plats i beslutsfattandet hamnar kunskaperna i centrum. Genom mångfald i utbildning, kultur och media vill vi säkerställa att var och en får de verktyg de behöver för att delta i demokratin och ta ansvar för sitt eget liv. Vi vill ytterligare stärka den skapande sektorn genom att förbättra möjligheterna att utveckla småföretag och öka inflytandet i arbetslivet.

Lika möjligheter för alla

Människor har olika förutsättningar för att ta en aktiv plats i samhället. En viktig faktor är olika förutsättningar att utbilda sig. Det finns i dag en social snedrekrytering där personer med utländsk bakgrund och från icke-akademiska familjer är underrepresenterade i högre utbildning. Skolväsendet måste ge betydligt större och mer genomtänkta resurser till barn och ungdomar som befinner sig i riskzonen. Skolväsendet ska inte ses som en kostnad – det är en investering. Förlorarna idag är de individer som hamnar utanför samhället. Samhället förråas alltmer av ett utbrett utanförskap och blir fattigare genom att viktiga mänskliga bidrag går förlorade.

Grundproblemet är att traditionell ekonomi och samhällsplanering tillåts ta plats på bekostnad av mänskliga och kulturella värden. Vi vill vända på det. Ekonomin och samhällsplaneringen ska tjäna de mänskliga och kulturella värden som samhället ska baseras på.

Forskning – en förutsättning för hållbar utveckling

En viktig förutsättning för att kunna satsa på utbildning är att utnyttja de frukter ett gott utbildningsväsende ger. Högskolor och forskning måste stå mitt i samhällslivet och värna sitt oberoende och kritiska förhållningssätt. Den grundläggande fria och nyfikenhetsstyrda forskningen behöver stärkas. Grundforskningen ska vara en av universitetens huvuduppgifter. Staten har ansvaret för att finansiera och garantera forskningens oberoende. Jämställdhet ska råda på alla nivåer inom universiteten. Forskningen kommer alltid ha en nyckelroll i arbetet för en hållbar samhällsutveckling. Den behovsorienterade forskningen behöver stärkas och möjligheterna och incitamenten att starta företag och kommersialisera forskningsresultat och innovationer måste öka. Universiteten bör därför få del av rättigheterna till forskningsresultaten.

Ett fungerande samspel mellan forskning, samhällets behov och näringslivets önskemål behöver utvecklas. Det behövs goda kontaktytor mellan högskolorna och näringslivet. För att kunna ställa om till en hållbar utveckling måste kunskap byggas upp genom en aktiv

forskningspolitik. I framtiden bör politiska reformer och satsningar i högre grad åtföljas av forskningsinsatser. Därigenom ges en möjlighet att på ett vetenskapligt sätt utvärdera satsningar och skapa goda underlag för framtida beslut. Det är viktigt med en etisk prövning av forskning för att fördjupa och stimulera debatten om forskningsetik och skydda människors identitet.

Forskning för att bota eller förebygga sjukdomar behöver stärka sin tvärvetenskapliga och patientnära kliniska del. Inom forskning överlag bör genusperspektivet uppmärksammas. Forskningen måste utgå ifrån allas förutsättningar.

Växtkraft i hela landet

En förutsättning för utveckling och lika möjligheter för alla är att skapa växtkraft i hela landet. Gröna städer och en levande landsbygd går hand i hand och bygger på att vi ser människors vilja och förmåga att utveckla de förutsättningar som finns i närmiljön. Ett utjämningsystem mellan ekonomiskt starka och svaga kommuner är nödvändigt.

Bygdeföreningar, intressesammanslutningar och företag ska kunna delta aktivt i det lokala arbetet. Vi vill utveckla företagandet genom att sänka arbetsgivaravgifterna i regioner med svag företagsamhet. Statliga verk och institutioner, länsstyrelser, landsting och kommuner ska alltid sträva efter att sprida sin verksamhet utanför centralorter eller storstäder. Vinster från vattenkraft, skog och malm ska kunna användas för att utveckla de regioner som producerar dessa resurser. För att stoppa avfolkningen av vissa delar av landsbygden vill vi ge kommuner och regioner rätt att införa bo- och brukarplikt för jordbruk, skogsbruk och bostäder vid nyinköp. Genom lägre beskattning av fastigheter som ägs av lokalbefolkningen vill vi underlätta att människor bor kvar i attraktiva områden där taxeringsvärdena ökat kraftigt.

Grön stadspolitik innebär minskad energianvändning, transporter som ger mindre miljöbelastning och minskad resursanvändning. För att trafiken ska kunna minskas är det bra om bostäder, arbete, barnomsorg, skola och affärer ligger nära varandra. Affärer med mat, kläder, husgeråd och annat som människor behöver till vardags ska inte byggas i industriområden, längs motorleder eller i tätorternas utkanter dit det är svårt att ta sig utan bil. Närhet skapar också ökad trygghet och ökat intresse för de människor som bor runt omkring. Grön- och naturområden ska vara en integrerad del av stadsmiljön för att ge alla en möjlighet till ett rikt friluftsliv, naturupplevelser och ren luft. De problem som trafiken skapar i städerna med buller, utsläpp och otrygghet måste lösas. Fler måste få möjlighet att gå, cykla och åka kollektivt på ett säkert och effektivt sätt. Städerna bör därför i vissa delar vara bilfria. Egna filer för bussar, modern snabbspårväg och en ökad satsning på spårbunden trafik är exempel på metoder för att skapa bilfria städer.

Flexibel utbildning

Vår syn på utbildning och skola bygger på att alla barn och unga i grunden är aktiva och kreativa individer, med förutsättningar att bli solidariska, ansvarstagande och kärleksfulla vuxna. Skolan ska stödja eleverna i deras personliga och sociala utveckling lika väl som att ge kunskap. Vi utgår därför från barnens, ungdomarnas och studenternas perspektiv. Kritiskt, självständigt tänkande, nyfikenhet och lust att lära utgör grunden för varje individs möjlighet att växa och utvecklas.

Utbildning för livet

Hela utbildningssystemet, från förskola till högskola, har en nyckelroll i arbetet med att skapa ett långsiktigt hållbart samhälle. För att kunna överleva som art på jorden måste människan

utveckla en ekologisk förståelse och vördnad för naturen. Sådant bör löpa som en grön tråd genom alla ämnen. Som sociala varelser måste vi också förstå de historiska skeenden som format våra samhällen, samt ges möjlighet att ta del av vår kulturhistoria. Estetiskt och annat praktiskt arbete ska genomsyra skolan. Det inverkar positivt på arbetsklimatet i skolan om eleverna får olika möjligheter att uttrycka sig. Skolan måste på allvar avsätta tid för att främja elevernas harmoniska utveckling. Det handlar om att medvetet arbeta med känslor, stärkande övningar, respekt för andra och sig själv, konflikthantering och demokrati. Vi verkar för att det i läroplanen sätts upp mål även inom ovanstående områden. Skolan ska präglas av en kunskapssyn som utgår från att samtal som baseras på egna tankar och erfarenheter är grunden för allt lärande.

Mångfald inom barnomsorg

Det ska finnas en mångfald av verksamheter för barn som ger varje individ optimala förutsättningar att utvecklas. I förskolan måste man fritt få arbeta utifrån barnens egna förutsättningar, med utgångspunkt i den fria leken och respekten för barnets trygghet och integritet. För att motverka cementerade könsroller ska ett aktivt jämställdhetsarbete bedrivas i förskolan. Barngruppernas storlek och personaltätheten inom förskolan ska bygga på en bedömning av vad som är bäst för barnen snarare än ekonomiska överväganden. Vi vill skapa möjligheter för föräldrar att vara hemma med barnen under de första levnadsåren, att låta barnen vara på familjedaghem eller att ge dem plats på en enskild eller kommunal förskola som passar barnets behov. Kommunerna ska få ökade möjligheter att stödja alternativa barnomsorgsformer. Föräldrar som vill vara hemma med sina barn ska ges större ekonomiska möjligheter till det. Detta kan till exempel ske genom att varje förälder som vill vara hemma med sitt barn de första tre åren ska ha rätt till en ersättning motsvarande existensminimum.

Skola med elevmakt, utan betyg

Vi arbetar för en flexibel skolstart där barnet ges möjlighet att börja skolan mellan sex och åtta års ålder. Skolan ska vara en mötesplats, en arbetsplats och ett socialt rum, den ska främja tolerans och ge varje individ bästa möjliga förutsättningar att göra sina livsval. Därför måste den ges nödvändiga resurser att möta en komplicerad verklighet. Särskolan behövs för de elever som är i behov av det stöd som finns där. Modersmålsundervisning är en självklar rättighet.

Pojkar och flickor bemöts olika i skolan. Därför är det viktigt att skolorna upprättar jämställdhetsplaner för att motverka ojämställdhet bland elever. Dessutom bör all skolpersonal få kontinuerlig utbildning om funktionshinder, jämställdhet, antirasism, mobbning och situationen för homo-, bisexuella och transpersoner (HBT-kompetens). Alla skolor ska ha en fungerande elevvård.

Skolan ska vara en frizon från kommersiella intressen. Inga sponsrade läroböcker ska användas. Skolans internationella engagemang bör öka, eftersom utbyten mellan länder och kunskap om hela världen är en viktig uppgift för skolan.

Varje grundskola ska styras demokratiskt av dem som berörs av skolans angelägenheter, genom en styrelse som består av skolpersonal, elever och föräldrar.

För att ge lika möjligheter för alla elever att tillgodogöra sig utbildningen bör skolmat garanteras alla elever inom grund- och gymnasieskolan avgiftsfritt.

Skolan ska garantera alla elever näringsriktig mat, oavsett elevernas etiska val eller medicinska behov. Skolmaten ska vara ekologisk.

Bättre än betyg

Vi vill avskaffa dagens betygssystem. Betygssystemet bidrar i hög grad till stress och är inte ett rättvist och objektivt system för att spegla individens möjligheter. Det behövs ett utvecklat och förbättrat system för att ge information till elever och föräldrar om kunskapsnivå, utveckling och framtidsmöjligheter. Vi vill därför ersätta betygen med ett utvärderingssystem som ger en mer allsidig bild. Detta kan också fungera som ett urvalsinstrument till högskolan. Vi vill fram till dess att betygen avskaffas ge elever rätt att få sina betyg omprövade.

Gymnasieskolor

Den gymnasieskola vi vill se bygger på mångfald, valfrihet och självstyre. Alla gymnasieskolor ska ha styrelser med elevmajoritet. Vi välkomnar en utveckling av gymnasiet som går i riktning mot en ökad decentralisering av ansvar. Vi vill att alla ämnen i gymnasiet ska anpassas mer till respektive inriktningar i skolan, till exempel genom lärlings- och hantverksutbildningar. Renodlade lärlingsutbildningar bör finnas som alternativ till den ordinarie gymnasieskolan. God utbildning i arbetsmiljö och säkerhet ska erbjudas alla gymnasieelever och lärlingar. Teoretiska och praktiska kunskaper måste ges samma värde och få samma utrymme. Valet av inriktning ska göras av eleven själv. Därför ska antagningen till gymnasiet i första hand vara öppen för alla behöriga. Gymnasieskolan ska i första hand dimensioneras efter elevernas val och intressen.

Mångfald av skolor

Den enskilda skolan ska ges en större frihet att utveckla egna mål och undervisningssätt. För att skapa förtroende för en sådan pedagogisk frihet måste de lokala målen kompletteras med tydliga nationella riktlinjer och mål. Vi tror att friskolor och kommunala skolor ska ha samma ekonomiska villkor, regelverk och tillsyn. Vi vill ha en mångfald av olika organisationsformer och pedagogiska inriktningar i skolan. Friskolor har bidragit till ökad mångfald och valfrihet, och är ett positivt tillskott i det svenska skolväsendet.

Vi tror att organisationsform och ägande påverkar skolans innehåll och kvalitet i allra högsta grad. Vi vill att tillsynen av alla skolor ska utökas, såväl kommunala som fristående. Alla ska kunna vara trygga i att skolan följer de av samhället uppsatta reglerna och målen. Vi vill motverka att fristående skolor ska kunna drivas i vinstsyfte. Friskolor ska inte ha rätt att ta ut avgifter från sina elever. Vi förordar små och självstyrande skolor och värnar om byskolor.

Livslångt lärande

I ett kunskapsamhälle måste man kunna lära, lära ut och lära om. Ett samhälle i ständig utveckling behöver en väl fungerande högre utbildning. Universitetens uppgift ska vara att sprida kunskap till studenter och samhället samt att ständigt analysera och utveckla den gemensamma kunskapsmassan. Högre utbildning bör genomsyras av ett tvärvetenskapligt perspektiv för att främja helhetstänkandet. Målet för undervisningen ska vara att studenterna ska kunna ta ansvar, kritiskt reflektera och lösa problem. Studentinflytandet i den högre utbildningen måste stärkas. Kårobligatoriet är en förlegad form av kollektivanslutning som bör avskaffas, samtidigt som studenternas rättigheter måste skyddas i lag. Den sociala snedrekryteringen till högskolan måste brytas. Vi vill utveckla möjligheterna att gå praktiska yrkesutbildningar på högskolenivå.

Var och en som studerar gör inte enbart en insats för sin egen utveckling utan också för samhället i stort. Vi vill därför på sikt införa studielön. Som ett steg på vägen dit vill vi ändra regelverket för studiemedel så att bidragsdelen i studiemedlen ökas. Studiemedelsystemet ska präglas av flexibilitet och stor möjlighet för individen att styra över sin livssituation. Man ska kunna studera så länge man vill och vid den tid man själv väljer. Flexibiliteten ska också innebära att det belopp en student väljer att låna är självvalt upp till en viss totalsumma. Det sociala skydds nätet runt studenter måste utgå från en helhetssyn på studenternas situation och göra det möjligt att studera vid vuxen ålder. För det livslånga lärandet fyller också studieförbund, kommunal vuxenutbildning och folkhögskolor en allt viktigare funktion. Dessa organisationer måste vara flexibla för att kunna möta olika behov och grupper. Därför ska de garanteras frihet och resurser. Studenter ska också innefattas i de sociala trygghetsystemen. Inga avgifter ska få tas ut för studier på högskolor och universitet.

Den mentala miljön

Det samhälle vi lever i och våra egna tankar skapar en mental miljö. I dag fylls vår mentala miljö med reklambudskap, kommersialisering och utseendefixering. Tid har blivit en bristvara samtidigt som många människor i vår del av världen spenderar mer tid med att konsumera media än att vara med sina nära och kära. Barn har kommit att uppfostras av TV. Många ungdomar och kvinnor, men även män, får ätstörningar av utseendefixeringen. Påtvingade könsnormer påverkar både män och kvinnor. Självdestruktiviteten och konsumtionen av antidepressiva medel ökar bland unga.

Vi vill vidga miljödebatten till att också handla om den mentala miljön som sätter gränser för våra möjligheter att skapa. Människor måste återta rätten till sina tankar och sin integritet. För att komma till rätta med den mentala miljöförstörelsen kan man använda politiska verktyg såsom att begränsa reklamutbudet, införa reklamskatt, införa regler mot pornofieringen och sexualiseringen av det offentliga rummet. De problem som uppstår på grund av pornofieringen, sexualiseringen och våldet i media bör också diskuteras i skolan, som tillsammans med public service har ett ansvar för att medvetandegöra människor om hur de påverkas av media och reklam.

Medial bredd

Ett kunskapsamhälle med en deltagande demokrati kräver saklig information, aktiv samhällsgranskning och grävande journalistik. Ett rikt utbud av medier måste ta ansvar för att hålla en öppen och bred debatt levande i viktiga samhällsfrågor. I dag förändras medieindustrin allt snabbare och intressekonflikter uppstår mellan rättssäkerhet och integritet både när det gäller ägande och utbud. Mediekoncernerna som kontrollerar medieutbudet globalt och i Sverige fungerar numera som storföretag, med konsekvensen att jakten på vinst sker på bekostnad av kvalitativ samhällsinformation. En starkare lagstiftning mot ägarkoncentration är viktig för att garantera mångfald av åsikter och yttrandefrihet i samhället. Public service, radio och TV i allmänhetens tjänst ska ha ett tydligt kvalitetsansvar och helst finansieras genom en generell medieavgift. Vi vill utöka public service med en rikstäckande tidning. Etiska normer och hänsyn till barn ska hävdas av en stark granskningsnämnd och genom tittar- och lyssnarinflytande.

Vi ser positivt på framväxandet av ett nytt medielandskap och nya medier och vill därför att presstödet ska höjas och omfatta även nya medier. Samtidigt vill vi verka för en omfördelning av presstödet så att mer går till små och nystartade medier på bekostnad av de stora medierna. För att finansiera detta vill vi höja reklamskatten. Särskilt hoppas vi att nya medier kan komma vända den ojämställda bild som i dag förmedlas inom medievärlden. Medieutrymmet

ska inte ockuperas av sexualiserade bilder. Bilden av kvinnan och mannen i reklam, i TV och i tidningar måste bli jämställd och fri från diskriminering. Ett sätt att klara detta är att uppmana mediebranschen att skärpa, modernisera och förtydliga de etiska spelreglerna för press, radio och TV. Om inte aktörerna kan sköta detta själva måste samhället ha möjlighet att använda presstödet och andra styrmekanismer för att stimulera fram ett jämställt och jämlikt medieutbud utan att kompromissa med yttrandefriheten.

Flödande kulturliv

En aktiv dialog och ett aktivt kunskapsutbyte kräver ett flödande kulturliv. En stor del av den nuvarande kulturen bär sina egna kostnader i form av avgifter, försäljning, biljettintäkter och liknande. Vi anser att den del av kulturen som har svårt att bära sina kostnader ska få möjlighet till ekonomiskt stöd från det allmänna. Kulturens dynamiska kraft och frihet främjas dock bäst om den kan verka helt oberoende av kommersiella intressen och ha ett fritt förhållande till den offentliga sektorn. Vi vill att samhället ska finna vägar till att uppnå detta. Kommunen ska ge stöd till verksamheter som musik- och kulturskolor och fria teater- och dansgrupper. Regioner och landsting bär ansvaret för sina teatrar, musikinstitutioner, bibliotek och museer. Staten organiserar övergripande kulturverksamhet via ytterligare teatrar, museer och musikinstitutioner. För att kulturarbetare ska kunna utöva och försörja sig på sitt yrke vill vi förbättra deras ekonomiska förutsättningar. Vår utgångspunkt är att ett rikt kulturutbud behöver klassiska institutioner, fria grupper och alla de människor som finner lust i att vara kulturellt aktiva. För att motverka att kommersiella intressen tar över den fria kulturen måste tydliga regler gälla vid all sponsring. Vid om-, ny- och tillbyggnad av offentligt ägda lokaler bör minst en procent av kostnaderna avsättas till estetisk utformning. Bokmomsen ska hållas låg och på sikt helt avvecklas.

Kulturell fortbildning

Skolan är vår största kulturinstitution. Vi vill ha mer kultur i grund- och gymnasieskolan. Vi vill också uppmuntra de fria musik- och kulturskolorna. Alla ungdomar ska, oavsett familjens inkomst och bostadsort, ha möjlighet att spela instrument, sjunga, dansa, filma, slöjda, måla, skriva eller spela teater på sin fritid. Den aktiva kulturverksamhet som bärs upp av lokala folkrörelser stärker sammanhållningen mellan människor. Folkmusik och dans erbjuder mötesplatser som stimulerar till eget agerande. Därför bör arrangörernas möjligheter stärkas. Samhällets bidrag till kulturen ska ges så att jämställdhetsmål och integrationsmål uppfylls.

Svensk film

Film är den konstform som näst musiken når flest människor. Trots det är svensk filmproduktion kraftigt underfinansierad. För att ge motbilder till den helt kommersiella filmen och för att främja bredd och kvalitet är det önskvärt med ökat samhällsstöd till svensk filmproduktion. Jämställdhet ska genomsyra filmens område, vilket kan åstadkommas genom bland annat tilldelningen av ekonomiska medel. Skandinavisk produktion av barnfilm är unik i Europa och måste ges bra förutsättningar.

Motion, idrott och rörelse

I Sverige har vi en bred folkrörelse med mängder av ideella föreningar som skapar meningsfull fritid för barn, ungdomar och vuxna. Det är viktigt att de ideella organisationerna får fortsätta sitt demokratiska arbete med att skapa mötesplatser där folk kan samlas och umgås på lika villkor. Fysisk rörelse är en viktig del för att skapa en god hälsa och välbefinnande för människor. Idrottsrörelsen är den största folkrörelsen i Sverige och de pengar som kommer idrotten till del måste fördelas jämnare mellan könen så att bland annat dam- och flickidrotten ges bättre förutsättningar och ekonomiska villkor än i dag. Resurserna

som går till idrotten ska i första hand kanaliseras till ungdoms- och breddidrotten. Dit räknar vi bland annat idrott för funktionshindrade, korpiddrott och motionsidrott.

Friluftsliv har stor betydelse för människors hälsa och välbefinnande. Människan har ett grundläggande behov av både fysisk aktivitet och naturkontakt. Vi arbetar för att antalet rekreationsområden ska bli fler och mer tillgängliga. Skolan ska ge möjlighet till rörelse varje dag. Vi arbetar för att fler lektioner genomförs med inslag av rörelse. Inläringen och kreativiteten ökar vid utevistelse.

Bibliotek och museer

Välförsedda och offentligt finansierade bibliotek ska garantera allmänheten tillgång till ett brett kulturutbud. Boklån ska vara avgiftsfria. Bibliotekens förekomst och kvalitet ska garanteras i lag. Byggnader, minnesmärken och andra kulturmiljöer, såväl i städerna som på landsbygden, måste bevaras och vårdas för framtiden. För att säkra existensen, kvaliteten och tillgängligheten av museer med lokal och regional karaktär ska dessa få statsbidrag. Offentligt finansierade museer bör vara avgiftsfria. Kvinnors bidrag till historien saknas ofta på våra museer, och vi vill därför verka för att ett kvinnohistoriskt museum eller kunskapscentrum byggs upp. Vår strävan är att kvinnohistoria ska vara en naturlig del av alla museers verksamhet. Alla museer har en skyldighet att uppfylla uppsatta jämställdhets- och jämlikhetsmål.

Kretsloppsekonomi

– en ekonomi där människor får betydelse

”Först när det sista trädet huggits ned, den sista floden förgiftats, den sista fisken fångats, kommer den vite mannen förstå att man inte kan äta pengar” spådde creeindianerna. Vi vill visa att de hade fel genom att sätta miljömässiga och mänskliga mål före strikt ekonomiska. Kretsloppsekonomi, vårt ekonomiska system, utgår från människans skaparkraft, småföretagande och entreprenörskap. I detta kapitel förklarar vi hur det kan gå till, hur man stärker konsumentmakten, hur arbetstagarinflytandet ökas och vad social ekonomi är för något.

Människa och miljö före kortsiktig vinst

Egentligen är det ganska enkelt, ekonomiska teorier ska inte ges företräde framför människa och miljö. Ekonomins huvudsyfte ska vara att tillfredsställa människors behov, samtidigt som man bevarar goda förutsättningar för kommande generationer. Systemet ska säkerställa att naturens mångfald består och att människor har frihet att växa utifrån sina egna förutsättningar. Om detta ska bli möjligt måste vi inse att de ekonomiska teorierna inte är fria från värderingar och aldrig kan ersätta politiska ställningstaganden.

Rättvis och demokratisk ekonomi

En förutsättning för en ekonomi som utgår från miljömässiga och mänskliga behov är att den är byggd på solidariska ideal. Vi accepterar inte de ökande inkomstklyftorna som växer i takt med att ekonomin blir alltmer internationell. En rättvis fördelning och en fungerande välfärd ska garantera alla människor en grundläggande trygghet. Det ekonomiska systemet ska vara globalt hållbart. Människan ska inte använda naturresurser på ett sätt som minskar friheten för de fattiga i världen och kommande generationer. Mänskligheten måste lära sig att leva på ett sätt som alla kan leva på, nu och i framtiden.

Det fria flödet av kapital, som bland annat är lagstadgat inom EU, skapar stora problem. Genom avregleringen av kredit- och valutamarknaderna har mängden kapital som flyttas på den globala valutamarknaden växt lavinartat. Spekulation mot olika länders valutor har bidragit till omfattande kriser i många länder och kraftigt minskat demokratiskt valda regeringars handlingsutrymme. Transnationella företag har enorm makt att spela ut länders regeringar mot varandra i kampen om arbetstillfällen. De stora pensionsfonderna i västvärlden bidrar också till spekulationskarusellen.

Vi arbetar för en skatt på valutatransaktioner. Vi vill också ha en ökad samhällelig kontroll över pensionsmedel för att trygga goda investeringar som kan ge jobb och bidra till en ekologiskt, socialt och ekonomiskt hållbar utveckling. Vårt långsiktiga mål är en ekonomi utan ränta.

För att säkerställa en demokratisk och hållbar ekonomi betonar kretsloppsekonomi småskalighet framför storskalighet, decentralisering av makt och kapital framför centralisering samt självtillit framför sårbarhet och beroende. Självförvaltning genom småskaligt ägande och ökat löntagarinflytande är en viktig beståndsdel i vårt samhälle. Anställda ska ha förköpsrätt när ett företag eller en enhet av ett företag av viss storlek ska säljas eller läggas ner. Genom att på detta och andra sätt stimulera till löntagarägande och kooperativt företagande vill vi successivt demokratisera ekonomin och stärka det personliga

ansvaret. Produktionen av varor och tjänster ska i hög grad vara lokal för lokala marknader med korta transporter. Vi vill minska koncentrationen av den ekonomiska makten genom att konsumenter får verklig insyn och kontroll över produktion och handeln av varor och tjänster. Offentliga bolag ska följa etiska och miljömässiga riktlinjer. Statliga pensionsfonder ska verka efter etiska och miljömässiga riktlinjer, och vara aktiva på bolagsstämmorna i de företag där de har aktier.

En ekonomi ur balans

Ekonomi är i dag i det närmaste sprickfärdig. Jakten efter ständig materiell tillväxt, kortsiktiga vinstintressen och en överdriven konsumtion har lett till att vi står på tröskeln till en ekologisk katastrof. Samtidigt bränns människors livskraft ut och klyftorna ökar såväl lokalt som globalt. Förbränning av fossila bränslen, utsläpp av kemikalier och tungmetaller samt ett vårdslöst utnyttjande av naturresurser leder till att vi kraftigt minskar möjligheterna att leva ett gott liv. En ekonomi som hela tiden producerar fler prylar för att mätta en skapad konsumtion kan inte överleva på en planet med begränsade resurser. De mänskliga resurserna överutnyttjas och människor slits ut i kampen för ökade vinstmarginaler. Några få har förutsättningar att tillgodogöra sig de ekonomiska värdena av en allt snabbare rullande ekonomi, medan de allra flesta hamnar utanför. Detta gäller inte minst på ett globalt plan, där sinande resurstillgångar i dag är den främsta orsaken till krig och konflikter. Jordens rika länder drar sig inte för att försvara sin ställning genom en orättvis världsordning. Denna världsordning skapar svält och manifesteras i de krig om resurser som den fattiga delen av världens befolkning utsätts för.

Ekonomi för kretsloppssamhället

Vår ekonomiska politik bottnar i ett ifrågasättande av de mönster som driver ekonomin i dag. I ett kretsloppssamhälle formar vi ekonomin utifrån ekologiska principer, där människan inte tillåts att tära på naturens ändliga resurser. Vi tror på en princip om rättvist miljöutrymme som innebär en utjämning av belastningen på miljön mellan länder och mellan människor. Det är inte rätt att kommande generationer tvingas arva en gigantisk miljöskuld. Dagens fördelning där 20 procent av jordens befolkning förbrukar över 80 procent av naturresurserna är ohållbar. De rika länderna måste därför kraftigt minska sin förbrukning av knappa naturresurser och minska omfattningen av sin miljöpåverkan.

I dag formas företagens mål utifrån kraven på lönsamhet. Ansvar för människor, miljö och naturresurser skjuts i bakgrunden. Vi vill verka mot detta med kraftfulla ekonomiska styrmedel och en skärpt lagstiftning. Vi vill ha en strikt tillämpning av de lagar som säger att förorenaren själv ska tvingas stå för kostnaderna av sina utsläpp, att producenter ska ansvara för sina produkters miljöpåverkan och att farliga ämnen ska bytas ut mot mindre farliga. Miljöskatter, miljöavgifter, handel med utsläppsrätter, panter, återlämningspremier, miljöstödd och subventioner är exempel på ekonomiska styrmedel som vi vill använda i hög omfattning i omställningen av samhället. Grundtanken är att det som är bra för människa och miljö ska vara billigt, medan det som är dåligt ska vara dyrt och det som är direkt farligt ska vara förbjudet. En viktig strategi är grön skatteväxling som innebär att skatten på arbete sänks medan skatten på energi, råvaror och miljöfarliga utsläpp höjs. Det ger ekonomiska motiv att rationalisera bort miljöförstöring, samtidigt som det kan ge nya arbetstillfällen. Sänkta arbetsgivaravgifter skapar bättre förutsättningar för områden som är viktiga inom ett kunskapsamhälle med en deltagande demokrati, såsom utbildning, kultur och omsorg. Även tjänstesektorn, handeln och vården är betjänta av sänkta arbetsgivaravgifter.

Grundtrygghet för alla

Vi anser att varje människa har rätt till en ekonomisk grundtrygghet. Samhällets skyddsnet måste förbättras så att ingen faller igenom. På sikt vill vi samordna de flesta av dagens olika trygghetssystem till ett enklare system, där vi slipper de godtyckliga och orättvisa skillnader som finns mellan olika system. Alla som saknar inkomst ska vara garanterade ett stöd som går att leva på, oavsett vilken inkomst man haft tidigare och oavsett orsaken till att man saknar inkomst. För dem som har låga inkomster ska stödet trappas av med en lämplig procentsats av inkomsten. Detta system kan kallas för en form av medborgarlön eller basinkomst. Grundtrygghet stärker individens självförtroende och framtidstro och skapar solidaritet mellan människor.

Entreprenörer skapar

Ryggraden i en grön ekonomi, såväl som i vår demokrati och i vårt samhälle i stort, är människors skaparkraft och engagemang. Jordens resurser är begränsade, medan människans begär ter sig oändliga. Dessa oändliga begär kan aldrig tillfredsställas materiellt, därför tror vi på en näringslivspolitik som skapar mer än endast ekonomiskt värde. Möjligheten att utveckla en idé till ett småföretag är central. Särskilt viktigt är att stödja kvinnors möjligheter att starta företag. Den lokala och regionala ekonomin kan bli en motvikt till globaliseringen. Det kräver samarbete mellan stad, region och landsbygd. Nya tjänster och produktionsmetoder, miljövänliga tekniska lösningar, lokal kunskap och engagemang måste stödjas för att bidra till den regionala utvecklingen. Det lokala och regionala näringslivet kan främja och tillhandahålla tjänster och livsmedel nära konsumenterna. I varje region bör planer för att stärka det lokala inslaget i ekonomin utarbetas gemensamt mellan folkvalda instanser, det lokala näringslivet och föreningslivet. Vår politik är inriktad på att stödja små och medelstora företags utveckling. I vår vision bör först och främst kooperativa företag med en tydlig social inriktning prioriteras. Utvecklingen av små och medelstora företag i Sverige bör präglas av en tydlig inriktning mot att producera varor och tjänster som tillfredställer reella behov.

Små och medelstora företag är ofta flexibla och anpassar sig till nya lösningar samtidigt som de är en del av samhället omkring dem. Det är här de flesta jobb skapas och de verkligt konsumentorienterade tjänsterna finns. Vi vill förändra lagen om offentlig upphandling så att det lokala självstyret får full utslagskraft. Det ska gå att vara solidarisk både med miljön, de fattiga och lokalbefolkningen utan hinder från lagstiftningen. Samhället måste kunna stoppa utvecklingen mot ökad koncentration på marknaden där ett fåtal stora företag styr. Konkurrensförhållandena måste hela tiden kontrolleras med hjälp av en skärpt konkurrenslagstiftning och god övervakning. Statliga företag, som till exempel Vattenfall, ska vara föregångare inom miljöområdet. För att öka det personliga ansvaret i näringslivet bör system utvecklas som medför att stora aktieägare ska kunna tvingas ta ansvar för ett företags brott mot miljön, mot sina anställda och mot konsumenterna. Samhället ska kunna ställa etiska krav på de största företagen. Orimliga fallskärmsavtal och bonusprogram bör förbjudas.

Generellt behövs bättre stöd till skydd för innovatörer och uppfinnare. Patenträtten är ett viktigt stöd för dessa grupper. Inom vissa områden, som gener och mjukvaror till datorer, innebär dock patenträtten problem. Inom sådana områden finns det etiska eller andra skäl att begränsa patenträtten. Ska Sverige behålla sin framträdande position som ett land som tar tillvara nya lösningar krävs en attitydförändring där man vågar satsa också på nya och otestade idéer.

Det gemensamma ansvaret

Den offentliga sektorn har en viktig roll att spela som en del av vår gemensamma välfärd. Den ger förutsättningar för och bär upp övriga delar av samhället. Vård, skola och omsorg ska i huvudsak vara offentligt och solidariskt finansierade. Sjukvård, utbildning, barn- och äldreomsorg ska inte styras utifrån ett förenklat konkurrens- och resultatänkande som riskerar att sätta människor i kläm mellan samhällets ansvar och ekonomiska vinstintressen.

Social ekonomi

Den sociala ekonomin omfattar verksamheter som har en demokratisk organisation, som ägs kooperativt och som prioriterar sociala mål framför vinstintresse. Politiken ska på olika sätt stärka denna del av det civila samhället. Vi tror på många människors delaktighet. Den sociala ekonomin är därför ett allt viktigare alternativ till både traditionellt privat näringsliv och offentligt driven verksamhet. Där uppstår verksamheter som har samhällliga ändamål, som bygger på demokratiska värderingar men som är organisatoriskt fristående från den offentliga sektorn. Det kan vara missbruksvård, vuxenutbildning eller företagastöd.

För att underlätta för sociala företag, kooperativ och ekonomiska föreningar att bygga upp eget kapital krävs minskad byråkrati. Den sociala ekonomin kan också stärkas genom synliggörande och upphandling med sociala kriterier. En av den sociala ekonomins viktigaste fördelar är att den kan bryta det utanförskap många människor känner. Den sociala ekonomin kan utveckla lösningar där människor känner sig behövda, samtidigt som de blir en viktig del av välfärden. Synsättet baseras på övertygelsen om människors delaktighet och lika värde, oavsett lönearbete. Vård, skola och omsorg ska garanteras tillräckliga resurser för att kunna åstadkomma god kvalitet i en mänsklig miljö. Med trygghet och kortare arbetstid kommer människor naturligt göra arbetsinsatser för medmänniskor och närmiljö. Ett fungerande offentligt försäkringssystem för alla är viktigt för att ge nödvändig trygghet.

Den informella ekonomin består av det arbete som inte är avlönat i traditionell bemärkelse, som att ta hand om egna barn och släktingar, att medverka i ideella organisationer eller fria kulturyrtringar. Grundsynen är att människan kan och kommer att utföra samhällsnyttiga insatser såväl genom lönearbete som genom arbete i den informella ekonomin.

Det gemensamma ansvaret utgörs inte bara av att betala skatt. Välfärden måste vila på flera ben, såväl offentligt finansierad verksamhet som människors egna insatser. Möjligheten att öka samhällets resurser genom höjda skatter finns i dag, men den är över tid begränsad. Vi vill stödja en utveckling som finner alternativ till planekonomiska och privatkapitalistiska lösningar på människors behov.

Tid att leva

Delaktighet i samhället och insatser för sina nära kräver tid. Tid är den moderna människans kanske allra mest begränsade resurs. Ekonomisk utveckling måste av miljöskäl innebära mer fri tid snarare än ökad materiell konsumtion. Dagens system där människor blir sjuka av för hög arbetsbelastning medan andra människor mår dåligt av arbetslöshet är ett stort resursslöseri. Därför arbetar vi för att sänka normalarbetstiden till 30 timmar i veckan. Av samma skäl vill vi utveckla friårsreformen, som ger en anställd möjlighet till tjänstledighet med ersättning från arbetslöshetskassan samtidigt som en arbetssökande får vikariera på tjänsten. Alla ska också ha rätt att sänka sin arbetstid och arbeta deltid. Vi anser att övertidsarbete ska begränsas och att dispensen för större övertidsuttag ska vara undantag. Den ofrivilliga och obetalda övertid som tas ut i och med ökade krav på anställda måste bekämpas. Vi vill att alla ska ha möjlighet till ett stimulerande arbete.

Målet med våra reformer är att skapa förutsättningar för människor att fylla sina liv med andra värden än det rena lönearbetet. Samhällets strukturer, system och normer ska inte utvecklas för att ensidigt tillfredsställa människans roll som löntagare. Vi vill att människor ska kunna bygga självkänsla och självrespekt på betydligt bredare grunder.

Bättre arbetsmiljö

I ett kunskapssamhälle ligger värdet hos moderna företag ofta i de anställdas kunskaper. Samtidigt som hierarkier raserats på många arbetsplatser och banat väg för egna initiativ och eget ansvar, har konkurrensen hårdnat. Vi ser ett ökat tryck på arbetsplatserna, fler osäkra anställningar och högre krav på den enskilde. Samhället måste motverka att denna process leder till stress, utbrändhet, förtidspensioneringar och att människor permanent slås ut från arbetslivet. Därför behövs det starkare facklig organisering, såväl nationellt som internationellt, anställningstrygghet och bättre arbetsmiljö.

Vi vill förbättra arbetsmiljön genom att få bort riskkällor på arbetsplatser.

Förslitningsskador ska undvikas genom en förändrad fysisk arbetsmiljö. Psykosociala arbetsmiljöskador som stress, utbrändhet och mobbning bör jämföras med fysiska arbetsskador. Arbetstagarna måste också ges ett verkligt inflytande över sin arbetssituation. Arbetsrotation, lagarbete och självstyrande grupper skapar en bättre arbetsmiljö. Med en allt större tjänstesektor och ökad användning av modern informationsteknik skapas förutsättningar för nya sätt att organisera arbetet. Distansarbete kan ge människor större möjligheter att välja var de vill bo, och sprida arbetstillfällen över hela landet.

Ett stort arbetsmiljöproblem i Sverige är diskrimineringen. Diskriminering drabbar bland annat kvinnor, funktionshindrade, äldre och människor med utländsk bakgrund. Denna diskriminering resulterar i lägre lön och sämre möjligheter att nå högt uppsatta poster. Konsekvensen av diskrimineringen är att idéer och entreprenöranda som kan utveckla ekonomin hämmas. I dag går samhället miste om stora ekonomiska belopp på grund av diskriminering. För att motverka diskrimineringen vill vi ha en tydligare och enklare lagstiftning.

Ett öppet samhälle

Det behov av arbetskraft som Europa står inför de närmaste decennierna kräver ett globalt tankesätt. Det är inte hållbart att tala om behovet av fler arbetande samtidigt som gränserna stängs för dem som flyr från krig, förföljelse, miljöförstöring eller fattigdom. Människor utnyttjas istället idag illegalt på arbetsmarknaden och allt fler har kommit att leva helt utan papper och tillstånd. Dessa människor hamnar i en juridisk gråzon där man bidrar till samhällsuppbyggnaden samtidigt som man inte har del av samhällets grundläggande välfärd. Traditionella rättigheter för anställda och kollektivavtal utmanas. Vi vill därför ge de som befinner sig i Sverige utan tillstånd permanent uppehållstillstånd genom en engångsamnesti. Vi vill samtidigt öppna upp för arbetskraftsinvandring. Den som kommer hit för att arbeta, starta företag eller studera ska inte stängas ute. Detta är en viktig del i arbetet för en mer rättvis och solidarisk värld. Vi vet sedan länge att det mest effektiva biståndet är det som går från emigranter till deras familjer, släktingar och vänner i sina gamla hemländer.

Konsumentmakt

Konsumenternas makt att styra över ekonomin till att bli globalt och miljömässigt hållbar ska inte underskattas. Konsumenterna ska därför genom god upplysning få en nyckelroll i att göra

detta. Vi arbetar för lagar som garanterar fullständig konsumentupplysning, starka konsumentorganisationer och tydliga rättigheter för konsumenten. Konsumenterna ska ha möjlighet att bedöma om en vara framställs på ett moraliskt acceptabelt sätt ur rättvis-, djuretisk- och miljösynpunkt. Vi anser att ett starkare skydd för konsumenterna behöver införas även för offentliga tjänster som skola, vård och omsorg där medborgarna i dag många gånger saknar möjlighet att ställa krav. Vi tror också att det är viktigt att införa kvalitets- och hälsokontroller av varor och tjänster. Det offentliga ska ha möjlighet att utnyttja sin konsumentmakt genom att ställa krav i den offentliga upphandlingen.

Reklam försvårar ofta konsumenternas möjligheter att göra fria och upplysta val. Reklam spelar gärna på människors osäkerhet och känslor istället för att ge saklig varuinformation. Dagens konsumtionssamhälle hålls vid liv av skapade och konstlade behov. Reklam gynnar dessutom ofta stora och kapitalstarka företag på mindre företags bekostnad. Vi vill därför begränsa reklamens utbredning och motarbeta reklam som inte efterfrågas. Reklam riktad mot barn under tolv år ska vara förbjudet. Public service ska vara fri från reklam.

Hållbar utveckling

Kretsloppsekonomin innebär att dagens konsumtionshets och jakt på tillväxt styrs mot en hållbar utveckling. Våra idéer bygger på insikten om att ekonomin är ett vidare begrepp än pengar. Ekonomin berör många aspekter av människans liv: kroppslig och själslig hälsa, god livsmiljö, levande skogar, sjöar och hav, frisk luft, rent vatten och biologisk mångfald. Alla värden kan inte omvandlas till siffror och ges ett värde i pengar, varför snäva beräkningar aldrig får bli ekonomins syfte utan enbart ett redskap.

Tillväxt i konventionell mening är varken möjlig eller eftersträvansvärd, dock måste olika ekonomiska mått och indikatorer finnas för att vi ska få kunskap om i vilken riktning samhället utvecklas. Dagens ensidiga fokuserande på tillväxt räknat i bruttonationalprodukt, BNP, bör ersättas med nyanserade indikatorer som skildrar det faktiska tillståndet för människor, djur och natur. Redan innan beslut fattas ska konsekvenserna för miljö och människor analyseras.

Lika rätt

– rätt att växa utifrån egna förutsättningar

Frågor om lika rätt är något som gröna i alla länder driver. Många av våra systerpartier har grundats just av rörelser som kämpat för till exempel sexuellt likaberättigande. I Sverige har vi ett aktivt nätverk för funktionshindrades rättigheter och en aktiv samepolitik. I detta kapitel kan du läsa om det, vårt feministiska arbete och sätt att stoppa diskriminering och rasism.

Livskvalitet

Livsbejakelse är ett centralt begrepp i grön politik. Det är utifrån vår kärlek till livet som vi vill skapa goda förutsättningar för det uppväxande och framtida släktet, skapa mer tid till annat än lönearbete och öka delaktigheten i samhället. För att alla ska kunna få en god livskvalitet krävs att alla har verkliga möjligheter att utvecklas som de unika individer de är. Alla måste ha en okränkbar rätt att forma sitt eget liv utan att hindras av diskriminering eller fördomar. Det ska inte finnas några mekanismer som stänger människor ute, och skillnader i ekonomiska och sociala levnadsvillkor måste motverkas.

Lika rätt handlar om lika möjligheter, skyldigheter och rättigheter, såväl politiskt och ekonomiskt som socialt. Utöver att människor ska vara lika inför lagen ska principen om lika rätt gälla i skolan, på arbetsplatsen och i alla andra delar av samhället. Här är den solidariska välfärdspolitik och den deltagande demokrati som vi förespråkar nödvändig, men inte tillräcklig, för att skapa förståelse mellan människor. Förståelse och förverkligande av livschanser bygger på mycket mer. Det måste finnas mer självtillit och mindre förmynderi, mer positivt bejakande av vår omvärld och mindre egoism, mer tillit till lokala och medborgerliga initiativ och mindre centralstyrning.

Mäktiga och maktlösa

I Sverige och i världen i övrigt ger ekonomin människor olika förutsättningar. Ekonomiska olikheter avgör vilken makt människor har över sin livssituation. Ekonomisk snedfördelning innebär en maktobalans där rika har bättre förutsättningar än fattiga. Snedfördelningen syns på alla plan, på bostadsmarknaden, i arbetslivet, i politiken, i utbildningen och globalt där de rika ländernas politik leder till en utbredd fattigdom.

Kategoriseringen av människor i arbetarklass och borgarklass är ett förlegat sätt att analysera klyftorna. Detta eftersom skillnaderna är av många olika slag, varav makten över produktionen bara utgör en del. De ekonomiska klyftorna i vårt samhälle hör ihop med social tillhörighet och bakgrund. Kön, funktionshinder, sexuell läggning, etnicitet, ålder, utbildning och bostad sätter upp villkor för vem som har makten i samhället. Detta sker genom att de som har makt upphöjer sin egen grupp till norm och därmed pekar ut andra grupper som avvikare från det normala. På så sätt uppstår strukturer där vissa grupper får utgöra måttstock också för resten av mänskligheten. Resultatet blir klyftor mellan människor där ekonomiskt starka gynnas på bekostnad av utsatta, västvärlden på bekostnad av tredje världen, män på bekostnad av kvinnor, utbildade på bekostnad av utbildade och så vidare genom olika mönster där dessa maktordningar också samspelar med varandra.

Politik mot klyftorna

Vår politik leder till minskade klyftor genom decentralisering av makten, demokratisering av arbetsplatser, diskrimineringsskydd, utbildnings- och bostadsgaranti, fred och global rättvisa.

Vi vill att politiska beslut alltid ska vara försvarbara ur de mest utsattas synpunkt. Vi tror därför på social rättvisa och en grundtrygghet för alla.

Bekämpa rasism och främlingsfientlighet

Främlingsfientlighet är något som oftast drabbar andra människor än de som har makten. Det tydligaste uttrycket är rasistiska våldshandlingar och extremism, uttryck som ska bekämpas genom ett fungerande rättsväsende och ett ökat rättsskydd. Denna extremism är symptom på en mer djupliggande strukturell diskriminering i samhället. Dessa strukturer ska bekämpas genom att diskriminering motverkas och jämlikhet främjas. Stöd måste ges till anhöriga och offer för rasism och andra diskriminerande handlingar. Människors rätt att fly från förtryck och förföljelse, rätten att söka och få asyl och rätten att bo och verka varhelst man önskar i världen är grundläggande för det gröna motståndet mot rasism och annat förtryck. När vi lever på ett sätt som vi vet att jordens fattiga inte kan leva, när vi accepterar krig mot vissa diktaturer medan vi omfamnar andra, när vi godtar ett ekonomiskt system som innebär att tiotusentals människor svälter ihjäl varje dag är det resultatet av en politik byggd på acceptans av en rasistisk världsordning. Ska rasismen helt avskaffas krävs därför en grundläggande samhällsförändring, där det system som utarmar den fattiga världens resurser förkastas.

Aktiv integrationspolitik

Precis som rasism genomsyrar en hel världsordning finns främlingsfientlighet, rädsla och rasism i hela samhället i form av fördomar och medveten eller omedveten diskriminering. En aktiv politik mot diskriminering och segregation behövs. Om människor aldrig möts över de etniska gränserna är det lätt att odla fördomar mot dem som uppfattas som annorlunda. Vi tror därför på ett mångkulturellt samhälle, där människor och kulturer möts. Vi tror att dessa möten i sig stävjar främlingsfientlighet. Vi tror även på antidiskriminering som ett effektivt integrationsarbete. Inte minst på bostadsområdet, inom fritidspolitiken och på arbetsmarknaden finns det behov av att motverka diskriminering och segregation. Segregation beror ofta på politiska beslut eller politisk handfallenhet. Över hela det politiska fältet måste det bedrivas ett målmedvetet arbete för att skapa mångkultur och ge människor möjlighet att möta människor med annan etnisk tillhörighet. I grunden handlar det om att försöka påverka människors handlingar på ett sätt som åstadkommer en förändring av attityder. Då kan vi kontinuerligt föra en dialog om diskriminering på samhällets alla arenor. Kampen mot diskriminering och fördomar måste föras överallt. Vi tror på integration där såväl infödda som nyinflyttade svenskar olikheter bejakas och respekteras.

Respekt för minoriteter

Samma respekt som gäller för nya svenskar gäller också Sveriges erkända nationella minoriteter: romer, samer, judar, sverigefinnar och tornedalingar. Samerna utgör ett urfolk, som i enlighet med flera internationella konventioner har särskilda rättigheter som Sverige måste garantera. Vi anser att Sverige ska underteckna den internationella arbetarorganisationen ILO:s konvention om ursprungsfolks rättigheter.

Funktionshindrades rättigheter

Det övergripande målet för människor med funktionshinder är lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter. Vi har uppfattningen att det i huvudsak är samhället som skapar handikapp. Med det menar vi att det är otillgängligheten i samhället som är det verkliga hindret för vissa medborgare och inte enskildas funktionsnedsättningar. Bristande tillgänglighet innebär en särskild typ av diskriminering och måste därför mötas av en särskild lagstiftning.

Lagstiftningen ska ställa krav på tillgänglighet, inklusive rätt att kräva ombyggnad och rätt för handikapporganisationer att överklaga plan- och byggärenden. Psykiskt funktionshindrade är en särskilt utsatt grupp. Deras funktionshinder är inte alltid synliga och konkreta och den lagstiftning som finns brister i förhållande till deras särskilda behov. Dessutom finns fortfarande fördomar och negativa attityder om vad psykiska besvär och psykisk sjukdom är. Vi vill stärka lagstiftningen på flera sätt, bland annat vill vi införa rätten till daglig verksamhet och personliga ombud.

Grunden måste vara att bygga på det som är friskt och att man ser att även personer med funktionshinder vill och kan leva ett aktivt och deltagande liv. Samhället ska vara tillgängligt för alla människor med så kallade dolda funktionshinder. Det innebär att dyslektiker, synskadade och människor med ett intellektuellt funktionshinder ska kunna ta del av offentlig information. Elöverkänsliga ska ha rättigheter som andra funktionshindrade och kunna delta i samhällslivet. Kommuner och landsting som inte uppfyller uppsatta mål för tillgänglighet ska riskera kännbara sanktioner. Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, är en viktig rättighetslagstiftning som ger funktionshindrade möjlighet att delta i samhället på lika villkor.

Barn med funktionshinder måste få tillgång till den hjälp som behövs. Ett tidigt och riktigt stöd med hänsyn till individens behov kan medföra att barnen senare i livet har möjligheter att i likhet med andra delta i samhället. Samspelet mellan skola, sjukvård och andra resurser ska bygga på en helhetssyn på barnet som individ, inte enbart på funktionshindret.

Rehabilitering är i många fall en fråga om samverkan mellan medicinska resurser, träning och vardagsliv. Kommuner och landsting måste samarbeta. Kommunen ska ha som mål att alla med funktionshinder ska få ett arbete eller sysselsättning utifrån sina kvalifikationer. Frivilligorganisationer och anhöriga är viktiga samarbetspartners.

Värna barnets rättigheter

Barn ska ha samma möjligheter som vuxna att leva ett bra liv. Ingen generation har rätt att undergräva kommande generationers möjlighet till ett gott liv. FN har länge haft en särskild konvention om barnets rättigheter som Sverige undertecknat och lovat att efterfölja. Ändå utvisas flyende barn till krig och förföljelse och sjuka barn till länder där de inte kan få vård. Alla barn växer inte upp i trygga hemförhållanden. Vi vill stärka alla barns rätt att få sina behov tillgodosedda och göra FN:s barnkonvention till svensk lag. Särskilt vill vi satsa på stöd till barn i familjer där det förekommer våld, droger eller psykiska sjukdomar. Alla kommuner ska upprätta en handlingsplan för barn som utsätts för sexuella övergrepp eller misshandel. Vid rättstvister där barn är inblandade ska barnets bästa sättas i främsta rummet och vara överordnat inblandade vuxnas intressen. Barnen ska få brottsofferstatus och ett eget ombud oavsett ålder vid tvister som rör vårdnad, boende och umgänge. Särskilt måste barnets rättsskydd stärkas om det finns misstankar om våld eller sexuella övergrepp. Om barnet uppfattas som brottsoffer kan också olika skyddsåtgärder aktualiseras tydligare, bland annat besöksförbud.

Barn ska ha rätt att få all tillgänglig information om sitt ursprung. Barnets rätt och möjlighet till delaktighet måste också skyddas. En deltagande demokrati förutsätter också att barnen deltar. Antalet vuxna i barnomsorg och skola måste vara tillräckligt stort för att barns behov ska kunna tillgodoses. Vårt krav på sänkt arbetstid gäller också för barnen i skolan. Satsningar på barn och unga är inte en samhällsekonomisk kostnad, utan en investering i en bättre

framtid. Neddragningar i verksamheter som är viktiga för det uppväxande släktet innebär stora kostnader i form av ökad otrygghet senare i livet. För att införliva detta synsätt i politiken vill vi att samtliga politiska beslut ska föregås av en barnkonsekvensanalys. Samhällets ansvar för barnet tas bland annat genom ett barnbidrag som vi av fördelningspolitiska skäl vill höja kraftigt och beskatta.

Motarbete åldersdiskriminering

Samhällets mångfald ska speglas i att människor av olika åldrar på ett naturligt och respektfullt sätt kan mötas på arbetet, på fritiden och inom politiken. Umgänge och kunskapsutbyte över generationsgränserna är viktigt för både unga och gamla. Unga och gamla är underrepresenterade i beslutande församlingar. Åldersdiskriminering på arbetsmarknaden drabbar främst äldre, men slår även hårt mot yngre. I båda fallen går samhället miste om värdefulla erfarenheter. Vi kräver därför att åldersdiskriminering förbjuds på samma sätt som annan diskriminering. Detta ska givetvis inte gälla åldersgränser som finns till för att skydda barn och ungdomar, som till exempel de åldersgränser som finns för inköp av alkohol. De äldres kunskaper är en resurs som inte tas tillvara i tillräcklig utsträckning. Vi vill därför införa rörlig pensionsålder, med möjlighet att ta ut delpension från 60 år. Förhoppningen är att de som vill ska ha möjlighet att stanna kvar i arbetslivet längre än i dag. Detta är en del av ett perspektiv på livet där individen får större valfrihet över hur livets skeenden ska gestaltas.

Rätten att tro eller låta bli

Religionsfriheten är en hörnpelare i varje demokratiskt samhälle och ska också gälla dem som inte bekänner sig till någon tro. Såväl religiösa som etiska livsval ska respekteras så länge de inte kränker någon annans friheter eller rättigheter. Vi kräver ett kraftigt ökat stöd till barn som har en annan religiös uppfattning än sina föräldrar, exempelvis genom att höja kompetensen hos skola, socialtjänst och liknande instanser. Staten ska inte blanda sig i religiösa samfunds angelägenheter, till exempel genom att administrera avgifter till religiösa samfund eller överlåta myndighetsutövning till religiösa samfund. Den kommunala skolan ska inte främja någon specifik religiös åskådning. Särskilda åtgärder krävs för att motverka antisemitism, islamofobi och annan trosrädsla.

Liv utan könsroller

Under lång tid har könsroller byggts upp som tvingar kvinnor och män att leva på ett visst sätt, istället för att utvecklas till de individer de själva vill vara. Kvinnligt och manligt är sociala konstruktioner som påtvingas alla människor. Det faktum att kvinnor och män bemöts olika, har olika förutsättningar och olika förväntningar på sig själva beror på rådande könsroller som skapas av omgivning, strukturer och samhälle. Vi vill att människor ska få utvecklas som individer, utan att placeras i förtryckande fack. Normer som hindrar vårt skapande och vår frihet att utvecklas som individer ska brytas ner.

Feministisk politik

Feminism är för oss en medvetenhet om patriarkala maktstrukturer och begränsande könsroller. Det är också en vilja att förändra den könsmaktsordning som i dag hindrar ekonomisk, social och politisk jämställdhet. Kvinnor får sin kunnighet, trovärdighet och kompetens ifrågasatt enbart utifrån sitt kön. Både män och kvinnor tjänar på jämställdhet och feminismen innebär en frigörelse för båda könen. Samhället är inte jämställt och det finns ett könsförtryck som drabbar främst kvinnor, men även män. Kvinnor får lägre lön än män för lika arbete, förtrycks i sin sexualitet och drabbas hårdare av en omfattande sexualisering och objektifiering. I grunden handlar det om att förändra beteende, attityder och värderingar.

Därför motsätter vi oss den ökande sexualiseringen av det offentliga rummet. Sexistisk reklam och annan objektifiering av kvinnor och män ska vara förbjuden. Vi vill ta krafttag mot kvinno- och mansförnedrande pornografi. Prostitution ska motverkas genom insatser till hjälp för de prostituerade och internationellt samarbete för att förhindra handel med kvinnor och barn. Vi är positiva till sexköpsförbudet.

Ojämsställdheten manifesteras tydligt i mäns våld mot kvinnor. Våldet är strukturellt betingat och måste bekämpas i ett sammanhang tillsammans med övrig ojämställdhet. Samhället måste lära sig att bättre hantera våld i nära relationer. Det krävs ett snabbt, samordnat och konsekvent agerande från myndigheter, organisationer och enskilda vid sådana brott. Alla berörda handläggare vid polis, åklagarmyndigheter och domstolar ska fortbildas i orsaker till, mekanismer bakom och hur man handskas med våld i nära relationer. Rikskvinnocentrum, kvinnojourerna och brottsofferjourerna utför ett viktigt arbete till stöd för offren för våldet och måste därför få tillräckliga resurser för att klara sin verksamhet. Det behövs dessutom mer verkningsfulla åtgärder gentemot förövare av sexuella övergrepp.

Vi slår vakt om en abortlagstiftning som grundar sig i kvinnans egen rätt till sin kropp. Kvinnor måste få god information, rådgivning och stöd. Vi vill ha hårdare tag mot kvinnlig könsstympning.

I ett jämställt samhälle har alla samma möjlighet att göra det de brinner för på fritiden såväl som på arbetsmarknaden. Politiken bör regleras så att minst 40 procent av varje kön finns representerat i alla beslutande församlingar. Vi tror att både samhället och individerna vinner på en arbetsmarknad med jämn könsfördelning. Det är viktigt att jämställdhetsarbetet börjar tidigt, redan hos barn behövs motvikt till de könsroller som flickor och pojkar fostras in i. Därför måste alla lärare och all personal inom barnomsorgen genomgå en jämställdhetsutbildning innan de examineras.

I ett jämställt samhälle är det lika naturligt för pappor som för mammor att vara hemma med sina barn. Detta kan bli verklighet genom att föräldraförsäkringen förlängs till minst 18 månader som delas i tre delar, där en tredjedel går till vardera föräldern eller vårdnadshavaren och en tredjedel disponeras fritt. Möjligheten att överlåta månader mellan föräldrarna ska vara begränsad, men i den utsträckning den ska finnas ska det också finnas möjlighet att överlåta månader till andra vuxna i barnets närhet.

Queerpolitik

Vår sexualpolitik handlar om att se bortom tanken på att skapa särskilda rättigheter för olika grupper. Vi vill i stället avskaffa heterosexuella privilegier. Därför vill vi ha en helt könsneutral lagstiftning. Det ska inte finnas särskilda homobröllop – bara bröllop, inga homooptioner – bara optioner och inga bisexuella förhållanden – bara förhållanden. I dag diskrimineras homosexuella, bisexuella och alla som bryter mot de givna normerna för hur män respektive kvinnor ska vara. Vi arbetar för att varje människa själv ska ha rätt att definiera sin sexuella läggning och sin könsidentitet och välja vem eller vilka de vill leva med oavsett kön. Innebörden blir att samhällets juridiska samlevnadsformer inte ska förbehållas heterosexuella relationer utan erbjudas både sam- och olikkönade förhållanden. Det betyder också att en kvinnas sexuella läggning inte ska spela någon roll för hennes möjlighet till assisterad befruktning, och att adoptionsbyråer inte får diskriminera samkönade par i sitt arbete.

Samhället måste ta brott med homofobiska och transfobiska motiv på större allvar än i dag. Det förebyggande arbetet måste skärpas.

Människor hindras i dag i sina livsval av otidsenliga lagar. Vi vill att alla människor ska kunna välja namn fritt. Vi vill även att personnummer och identitetshandlingar ska vara könsneutrala.

Antidiskriminering

Nyckeln till att uppnå jämlikhet med hänsyn till kön, etnicitet, funktionshinder, religion, sexuell läggning och ålder är antidiskriminering. Diskriminering, att bli ratad för den man är, något man inte kan påverka, är något av det mest kränkande en människa kan utsättas för. Därför måste diskriminering förebyggas och motverkas inom alla områden och på alla nivåer i samhället. Det behövs också en förståelse för att det finns flera maktordningar som samspelar med varandra. Dessa bygger på faktorer som kön, etnicitet, funktionshinder, religion, sexuell läggning och ålder. Det mest effektiva verktyget mot diskriminering vore en sammanhållen reglering med separata ombudsmän. En samlad lagstiftning tydliggör att lika rättigheter är en fråga om mänskliga rättigheter. Det ska vara en naturlig del av lagen att upprätta jämställdhetsplaner, likabehandlingsplaner och mångfaldsplaner inom företag, institutioner och myndigheter. Rättighetsombudsmännen som finns i dag utför ett viktigt arbete med att påtala diskriminering. Lagstiftningen om hets mot folkgrupp bör breddas och inkludera fler grupper än i dag, exempelvis funktionshindrade och transpersoner.

Tills det samhälle uppnåtts där grupptillhörighet inte spelar någon roll för behandlingen av människor kan positiv särbehandling och kvotering vara användbara verktyg. Verktyg för att bryta diskriminerande strukturer och för att sammansättningen i olika organ ska spegla samhällets mångfald. Stat och kommun bör föregå med gott exempel i diskrimineringsfrågor och införa krav på antidiskriminering i all offentlig upphandling. Vi arbetar även för lokala och globala initiativ som syftar till att bekämpa diskriminering. Det behövs fler lokala fristående antidiskrimineringsbyråer. På samma sätt som det finns konventioner om kvinnodiskriminering och diskriminering på grund av etnicitet inom FN bör det också upprättas konventioner om diskriminering på grund av funktionshinder och sexuell läggning.

En värld – i fred och rättvisa

Kampen för mänskliga rättigheter, demokrati, rättvisa och en hållbar miljöpolitik berör givetvis inte bara Sverige. Miljöpartiet är en stolt del av en växande solidaritetsrörelse och en global grön rörelse. Därför vill vi presentera en vision om världsmedborgarskap, en idé för en rättvis värld och ett arbete för ett stärkt FN.

Världsmedborgarskap

Vår politik upphör inte vid nationens gränser. De rättigheter som vi arbetar för i vår del av världen är i grunden universella. På en enda jord med begränsade resurser är vi alla beroende av varandra. Ansvar för tillståndet i världen är gemensamt. Med gemensamt ansvar följer gemensamma angelägenheter. Vi tror därför på ett världsmedborgarskap. Människor reser allt mer, kommunicerar över världen och kan känna större samhörighet med människor med liknande bakgrund och åsikter på andra sidan klotet än med medborgare i det egna landet. Världsmedborgarskapet kräver att alla ska ha rätt och möjlighet att vara delaktiga i det som berör alla människor på jorden. Det kräver en utjämning och en rättvis fördelning av jordens resurser. Alla människor måste få sina grundläggande behov tillgodosedda.

Vårt parti bildades ur de breda folkrörelser som sedan lång tid tillbaka arbetat för fred, god miljö, jämställdhet och solidaritet. Det är därför självklart att vi arbetar för fredlig konfliktantering, för nedrustning och mot kärnvapen. Vi är solidariska med dem som drabbats av svält, fattigdom och miljöförstöring över hela världen. Kampen för de universella mänskliga rättigheterna har alltid funnits i hjärtat av den gröna politiken.

Världsmedborgarskap förpliktigar. Det innebär en skyldighet att driva en aktiv utrikespolitik för miljöansvar, självbestämmande, global rättvisa, mänskliga rättigheter, demokrati och fred. Vår vision präglas av de mänskliga rättigheternas odelbara värde såväl som giltigheten av internationell lag i de internationella relationerna. Global militär nedrustning krävs för fredliga relationer mellan världens länder. Det globala civila samhället och fredlig konfliktantering måste få ett större inflytande i den internationella politiken. Då kan en rättvisare världsordning grundas i solidaritet och hållbar utveckling. Världsmedborgarskapet utgår från individens delaktighet i det globala sammanhanget och möjligheten att kunna se sig själv som en del av mänskligheten. Den verkligt globala politiken drivs direkt av människor som arbetar för solidaritet, som tar global hänsyn i vardagen, som agerar mänsklig sköld eller som är fredsaktivister. Utrikespolitik kan aldrig ersätta det personliga ansvaret eller den direkta aktionen som global politisk metod.

Växande solidaritetsrörelse

Världen står i dag inför gigantiska utmaningar i form av miljöförstöring, fattigdom, befolkningsökning och militär upprustning. Över en miljard människor lever i extrem fattigdom samtidigt som de mest förmögna människorna i världen får allt mer resurser. Svält och sjukdomar är en påtaglig verklighet för en stor del av mänskligheten. Väpnade konflikter, förtryck och begränsade medborgerliga och politiska rättigheter hindrar många människors möjligheter till ett liv i frihet.

Som en reaktion mot orättvisorna reser sig människor över hela världen gemensamt i protest och verkar för en annan världsordning. De välbemedlade ländernas storföretag och regeringar

kan inte längre ostört få sätta agendan för världspolitiken. En allt starkare kraft av sociala rörelser som verkar för solidaritet utmanar dem. Globala samarbetsstrukturer som verkar för rättvisa och hållbar utveckling får allt större förtroende bland människor. På flera ställen i världen bygger solidaritetsrörelsen och radikala politiska krafter tillsammans motkrafter mot den ekonomiska makten. Exempel på detta är former för deltagande demokrati och starka lokala ekonomier.

Solidaritetspolitik

Vi vill att Sverige ska agera tillsammans med solidaritetsrörelsen och med världens fattiga. Det innebär att Sverige inte kan underordna sig EU:s utrikespolitik. Sverige ska agera för och förespråka global solidaritet och en rättvis världsordning. Detta ska göras utan bindningar till europeiska eller andra stormakters intressen.

Vi vill fördjupa Östersjösamarbetet. Det är särskilt motiverat då länderna runt Östersjön delar många gemensamma problem som havsmiljön, de överexploaterade fiskeresurserna och den organiserade brottsligheten. Nordiska Rådet behöver kompletteras med en Östersjöorganisation i vid mening för att stärka samarbetet i hela regionen. Organisationen för Säkerhet och Samarbete (OSSE) och Europarådet är andra organisationer som är viktiga för att säkerställa att de mänskliga rättigheterna följs i Europa.

Vi vill ta initiativ till att främja dialoger för fred där konflikter förekommer. Vi anser att Sverige ska vara pådrivande för att omvärlden särskilt uppmärksammar Afrikas problem. Västvärlden har en historisk skuld till Afrika. Afrika drabbades hårt av kolonialismen och olika europeiska länders nationella intressen. Det behövs ett särskilt kraftfullt globalt stöd till Afrika så att ekonomiska resurser skapas för att förbättra människornas levnadsvillkor.

Utvecklingssamarbete och skuldavskrivning

Den rika världen lever i dag materiellt gott på de globala orättvisor som begåtts i historien och som består i olika former. Här finns ett överflöd samtidigt som människor i andra länder lever under förhållanden som aldrig skulle accepteras i rika länder. Sverige och andra rika länder måste förändra och anpassa sin livsstil till ett rättvist miljöutrymme som det är möjligt för alla folk på jorden att leva inom. Sveriges anslag till utvecklingssamarbete ska uppgå till minst två procent av bruttonationalinkomsten, BNI, och Sverige ska ta globala initiativ till att få andra välbemedlade länder att göra detsamma. Sveriges utvecklingspolitik ska vara samstämmig. Med det menar vi att Sverige inte kan ge stöd till miljöförstörande verksamheter samtidigt som vi verkar för en hållbar utveckling. Sverige kan inte heller exportera vapen till fattiga länder samtidigt som vi verkar för fred. Målet om en rättvis och hållbar global utveckling måste gå före kortsiktiga ekonomiska fördelar för svensk industri.

I samarbetet med utvecklingsländerna är det viktigt att inte de rikas intressen och värderingar av vad som är goda levnadsförhållanden dominerar. Ländernas och lokalsamhällenas egen kultur och demokratiskt fattade beslut måste ligga till grund för utvecklingen. Den rika delen av världens resursslösande livsstil ska inte vara något föredöme. Självtillit och stärkt nationell och lokal demokrati bör därför ligga till grund för svensk biståndspolitik. Varje land ska ha rätt att bestämma över sin egen jordbruks- och livsmedelspolitik, under förutsättning att överskottet inte dumpas i andra länder. Det kallas livsmedelssuveränitet. Varje människas rätt till mat sätts i första rummet. Det civila samhället i utvecklingsländerna måste få möjligheter att bli mer delaktigt i utvecklingssamarbetet. Miljöpartiet ställer krav på att administrationskostnaderna för biståndsmedel ska vara låga.

De länder som har höga och ohanterliga skuldbördor bör få sina skulder avskrivna snarast, förutsatt att de frigjorda resurserna kommer de enskilda länderna till gagn, vilket inte sker i dag. En stor del av de globala skulderna kan betecknas som illegitima genom att de ärvt från korrupta diktaturer. Människors rätt till mat, sjukvård och skola ska alltid gå före betalningar av lån. I-länderna har dessutom en historisk och ekologisk skuld till u-länderna.

Kommunal utrikespolitik

Vi vill arbeta för att svenska kommuner ska kunna driva en aktiv utrikespolitik genom internationella vänorter, globala kampanjer och utvecklingsbistånd. I stora delar av världen har den lokala arenan kommit att bli en verklig aktör för rättvisa, som en motkraft till de negativa aspekterna av globaliseringen. En samarbetsorganisation för kommuner över hela världen håller på att växa fram och bör stödjas. Vi vill se ett ökat samarbete mellan kommuner för att dessa gemensamt ska kunna samordna alternativ till dagens globala utveckling. En del av de globala utvecklingsmedlen bör fördelas via kommunerna, på samma sätt som en större del av medlen bör fördelas via folkrörelser.

Feministisk global politik

Kvinnor bär en särskilt tung börda i många delar av världen, genom att de ofta har så gott som hela ansvaret för hem, barn och jordbruksproduktion. Det är därför nödvändigt att i allt utvecklingsarbete uppmärksamma den rådande könsordningen. Genusanalyser ska göras och kvinnans position inom politik och ekonomi stärkas. Vi vill verka för att män tar större ansvar för det gemensamma. Vårt arbete har som mål att kvinnor över hela världen ska kunna bestämma över sina egna liv. Vi arbetar aktivt mot brott mot mänskliga rättigheter generellt och mot brott mot kvinnors rättigheter i synnerhet. Den globala gröna rörelsen står helt enig bakom dessa krav och bakom arbetet med att ge alla människor samma rättigheter oavsett sexuell läggning. Arbetet för sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter ska ha fokus på kvinnors och flickors rätt till sin egen kropp och sexualitet och nå både kvinnor och män. Ofrivillig könsstympning är ett allvarligt brott mot de mänskliga rättigheterna. I dag hotar spridningen av hiv flera länders utveckling. De som redan har blivit smittade av hiv måste få tillgång till de medicinska framsteg som gjorts inom forskningen.

Riv murarna

Vi tror inte på konstlade gränser. Vi har en vision om fri in- och utvandring, där människor har rätt att bosätta sig och verka var helst de önskar. Vi accepterar inte att den rika världen sätter upp höga murar mot flyende. Vi vill att Sverige går före internationellt genom att lägga fram en plan för att införa fri invandring. Detta ska kompletteras med en generös flyktingmottagning. Rätten att söka asyl är en mänsklig rättighet och ett oavvisligt moraliskt krav, oavsett samhällsekonomiska omständigheter. Människor som har sökt sig till Sverige ska ha rätt att få sin sak prövad i domstol. Sverige och övriga Europa behöver en mer human, solidarisk och rättssäker flyktingpolitik. Ingen människa är illegal. Därför ska heller inga asylsökande hållas i fängsligt förvar utan att ha begått brott. För en flykting innebär det en omänsklig psykisk press att vara tvungen att vänta flera år på besked om en ansökan om uppehållstillstånd. Vi anser därför att uppehållstillstånd automatiskt bör ges efter tolv månader. Den asylsökande ska ha rätt till ett beslut i sitt ärende inom sex månader. Tolkeningen av asylrätt för barn ska vara särskilt human och utgå från barnets bästa. De människor som i dag upplever sig vara tvungna att gömma sig måste ges tillgång till skola och vård på samma villkor som andra. Vi vill att de som i dag lever utan papper ska få permanent uppehållstillstånd genom en engångsamnesti.

Enligt Genèvekonventionen, som Sverige har undertecknat och bygger sin flyktingpolitik på, räknas inte de som flyr undan krig, svält eller miljöförstöring som flyktingar med asylrätt. I Afrika, Asien och Latinamerika finns flyktingdokument som liknar Genèvekonventionen, men som har generösare regler och en bredare definition av vad det är att vara flykting. I svensk flyktingpolitik måste asylskälen för dem som förföljts på grund av sin könstillhörighet, sin sexuella läggning eller sin sexuella identitet få en mycket starkare ställning. Kvinnor och barn som varit föremål för könshandel ska ha skäl för asyl. Även svält ska vara skäl för asyl. Detta ger utrymme för en mer human syn på flyktingar och mänskliga rättigheter. Folkgrupper utan land har särskilda skäl att behandlas humant i asylprocessen.

Ett solidariskt världssamfund

Alla folk har rätt till självbestämmande. En rättvis och fredlig värld kräver fungerande globala strukturer. Det globala kapitalet och dess organisationer agerar i ständig opposition mot Förenta Nationerna och andra internationella organ som arbetar för mänskliga rättigheter, nedrustning och rättvis fördelning. Flera länder, med USA i spetsen, väljer att inte respektera folkrätten utan driver ekonomisk politik och krig helt för att säkerställa egna intressen. Resultatet blir en dragkamp där solidaritetsrörelsens strategi måste vara att stärka det internationella samfundet i allmänhet och FN i synnerhet.

Ett starkare och reformerat FN

Dagens FN står många gånger handfallet i sina försök att stoppa pågående väpnade konflikter och förhindra uppkomsten av nya konflikter. FN behöver bli mer effektivt, få mer resurser och förnya engagemanget för fred och säkerhet. Vi arbetar för ett FN som har handlingskraft att fullfölja de uppgifter som organisationen har att utföra. De välbemedlade ländernas dominans i FN-systemet måste brytas till förmån för de ekonomiskt svaga ländernas röst. Detta kräver en ny sammansättning av säkerhetsrådet och en reformering av vetorätten. FN:s råd för mänskliga rättigheter ska ha en stark ställning. Samtidigt ska generalförsamlingens befogenheter och möjlighet att verkställa beslut stärkas. Det globala civila samhällets organisationer, som arbetar med mänskliga rättigheter, miljö och hållbar utveckling bör ges större möjligheter att vara delaktiga i FN. Då kan också beslutsstrukturen inom FN bli mer öppen.

Den internationella brottmålsdomstolen (ICC) är ett viktigt och positivt tillskott för en global rättsordning. Vi vill upprätta domstolar för miljö och mänskliga rättigheter. Dessa domstolar ska kunna föra stater och multinationella företag som bryter mot de överenskomna reglerna inför rätta. FN-stadgan bör kompletteras med ett kapitel om konflikthantering med ickemilitära metoder. Sanktionssystemet måste fungera mer effektivt. Vi föreslår en sanktionsfond inom FN, från vilken FN-medlemmar kan bli kompenserade för ett upprätthållande av sanktionerna.

Globala skatter

Vi arbetar för en Tobinskatt på valutatransaktioner för att minska global spekulation och en koldioxidskatt på flygbränsle för att minska klimatuppvärmningen. Tobinskatten bör införas så snart som tillräckligt många länder anslutit sig till idén. Skatterna kan ge en självständig finansiering till FN och globala reformer inom FN:s ram. FN bör också ges verktyg för att aktivt bekämpa den internationellt organiserade brottsligheten och den kriminella ekonomin. Vi vill genom internationella överenskommelser avskaffa skatteparadisen. Det är bland annat detta vi menar när vi talar om globala spelregler för kapitalet.

Global välfärd för nollsvält

Medborgerliga och politiska rättigheter, liksom de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna, så som de är fastlagda i internationella konventioner, ska gälla för alla individer och överallt. Ändå dör tre miljoner barn under fem år varje år på grund av yttre faktorer i miljön, och mer än sju miljoner barn dör på grund av kronisk undernäring. Vi vill internationellt sätta upp ett globalt mål om nollsvält, ingen människa ska behöva svälta.

Rättvis handel

Rättvisa förutsättningar för handel är en viktig reform för att nå global rättvisa. Den orättvisa världshandeln förstärks av de rika ländernas subventioner till jordbruket, exportbidrag, tullar och kvoter för produkter som världens fattiga länder skulle kunna exportera. En ökad handel är inte ett mål i sig, utan ett medel för att skapa utveckling och välfärd när den görs utifrån de fattigas villkor och inom miljöns ramar. Vi vill slopa moms på rättvisemärkta varor.

Vänd globaliseringen

Globaliseringen är ett fenomen som alltmer har kommit att prägla vårt samhälle. Med globaliseringen sker en integrationsprocess kulturellt, språkligt, ekonomiskt, politiskt och kommunikationsmässigt. Denna process gynnar framför allt den industrialiserade världen, men också rika grupper i fattiga länder. I alla samhällen drabbas de fattiga hårdast av globaliseringens negativa konsekvenser. Utvecklingen håller på att göra hela världen till en handelsvara. Rätten till mat, dricksvatten och en ren miljö kan aldrig underställas kortsiktiga globala vinstintressen. Globaliseringen har för några fattiga länder varit positiv när den har kombinerats med att staten engagerat sig i utbildning, sjukvård och fattigdomsbekämpning. Samtidigt har påtvingade privatiseringar raserat grundläggande samhällsservice och hälsovård och lett till att fattiga människor blivit utan vatten och andra grundläggande förnödenheter. Den globala eliten är på väg in i det nya globala samhället medan den överväldigande majoriteten människor står vid sidan av denna process. Det beror på att det uteslutande är rika länder och storföretag som dikterar reglerna för den internationella handeln. Resultatet blir att de rika blir ännu rikare samtidigt som en ekonomisk och social utveckling i de fattiga länderna motarbetas. Vi tror därför inte på dagens struktur inom organisationer som Världshandelsorganisationen (WTO), Internationella valutafonden (IMF) och Världsbanken. Organisationerna måste öppnas, den demokratiska kontrollen måste öka och de ekonomiskt svaga länderna måste få ett större inflytande. WTO:s regelverk måste utvärderas och revideras så att de fattiga kan få bättre handelsvillkor. WTO, IMF och Världsbanken bör införlivas i FN så att deras arbetsområden begränsas, underställs FN:s målsättningar och lyder under internationella konventioner.

Reformer inom EU

Vi är motståndare till EU och vill att EU ska upplösas. Så länge Sverige är kvar i EU försöker vi dock använda det svenska medlemskapet för att förändra och förbättra organisationen. EU ökar orättvisorna i världen och det krävs därför radikala förändringar av unionens fiskeri- och handelspolitik. EU:s jordbrukspolitik bör helt avskaffas. Mänskliga rättigheter, fredlig konflikthantering och en konfliktförebyggande politik måste sättas i första rummet för EU:s bistånds- och utrikespolitik. Vi accepterar inte att EU steg för steg militariserar. Vi vill istället bygga upp en civil fredskår med god samarbetsförmåga. Vi tror inte på idén att en ny europeisk stormakt kan bli en motvikt mot kapitalets eller andra internationella intressen. Tvärtom ser vi hur Sveriges arbete för de fattiga i världen har minskat till följd av EU-medlemskapet.

Ny global säkerhetspolitik

Den säkerhetspolitiska situationen har förändrats radikalt i omvärlden, men det militära försvaret tilldelas, i Sverige och i andra länder, fortfarande orimligt stora ekonomiska anslag. Den säkerhetspolitiska situationen har varierat historiskt. Vi menar därför att militärt försvar inte är den rätta lösningen för att uppnå långsiktig fred. Hoten i dag är i första hand inte militära. Beredskapen för att möta andra hot måste därför förbättras. Miljöförstöringen och växthuseffekten kan komma att orsaka såväl konflikter som omfattande flyktingsströmmar. Haverier i kärnkraftverk, oljekatastrofer i Östersjön och havererade datasystem är exempel på nya hot mot säkerheten i den ekonomiskt rika delen av världen. Stora naturkatastrofer kräver en omfattande och genomtänkt civil beredskap. Orsaken till konflikter och krig är ofta maktpolitiska intressen och kamp om strategiska naturresurser som olja. För att få en fredligare mentalitet och försvåra för ockupationsmakter vill vi att alla ska få kunskap om fredlig konflikthantering och ickevåldsfilosofi redan i tidig ålder. Grogrunden för väpnade konflikter utgörs ofta av extrem fattigdom, utanförskap, uttömda naturresurser, miljöförstöring och brist på demokrati. En aktiv politik för minskat oljeberoende, global rättvisa, demokratisering och en hållbar miljöpolitik är därför en politik för fred.

De globala orättvisorna skapar en grogrund för osäkerhet och terrorism. Våld kan aldrig accepteras som en metod för att åstadkomma politiska förändringar. Men för att bekämpa terrorhandlingar måste man vara kapabel att se och motverka den desperation som i grunden är orsaken till terrorism. Världssamfundet får aldrig ge vika för en stats vilja att kontrollera andra regioner eller acceptera statssanktionerad terror mot civilbefolkningar. Inga krig får tillåtas.

Fredlig konflikthantering och avrustning

Vi är ett pacifistiskt parti. Vi tror att fred inte bara är målet utan även vägen dit. Mänskligheten har utvecklat mängder med verktyg för att kunna hantera konflikter och kämpa mot orättvisor genom ickevåld, som lydnadsvägran, generalstrejker och vägran att betala krigsskatt. Världssamfundet agerar ofta alltför sent vid konflikter då våldet redan har gjort det svårt att hantera situationen med civila metoder. Världssamfundet måste både på global och regional nivå utveckla ett bättre system för att ta tillvara de tidiga varningar som alltid finns när en konflikt utvecklas. Det behövs institutioner som per automatik utarbetar konkreta förslag på politiska insatser för att förebygga en upptrappning av en konflikt så att den inte övergår i våld. Stater där hiv och aids drabbat stora delar av den vuxna befolkningen riskerar dessutom att kollapsa och inte klara sina samhällsfunktioner och den ekonomiska utvecklingen. Även detta är en säkerhetsrisk.

Vi tror på och står bakom FN:s målsättning om allmän och total militär avrustning. Viktiga delmål i det arbetet är nedrustningen av världens kärnvapenarsenaler, ett fortsatt arbete för förbud av kemiska och biologiska vapen och en internationell reglering av handeln med lätta vapen. Vapenhandeln i världen motverkar också länders möjligheter till utveckling. Sverige bör upphöra med export av vapen, nedrusta och ersätta värnplikten med en frivillig värtjänst. Den svenska säkerhetspolitiken ska i stället bygga på alliansfrihet och arbete för internationella överenskommelser i frågor som rör nedrustning, ickevåldsfördrag och demilitariserade zoner. Vi vill på sikt ställa om försvaret från ett militärt försvar till ett ickevåldsförsvaret, som både kan göra insatser mot ickemilitära hot, hantera konflikter och föra ickevåldskamp vid ett eventuellt angrepp.

Svenskt deltagande i internationella fredsinsatser

FN är en viktig aktör för att upprätthålla fred och säkerhet. Sverige ska därför inte delta i internationella insatser utan ett tydligt mandat från FN och beslut av Sveriges riksdag. Vi accepterar ingen militär samordning av svensk militär med EU, andra försvarsallianser eller enskilda länder annat än under FN:s ledning.

Långsiktighet

– allt hänger samman

Vi lever i en tid av miljöförstöring, samtidigt som medvetenheten ökar om de grundläggande ekologiska förutsättningarna för livet på jorden. Miljöpartiet arbetar för en hållbar utveckling med en resursmedveten livsstil, förnyelsebara energikällor, bränslesnåla fordon och ny teknik. I det här kapitlet förklarar vi hur vi bygger ett långsiktigt hållbart samhälle.

Hållbar utveckling

För att få mer tid för barnen och varandra, en bättre hälsa och en god miljö för barn och barnbarn att ta över kan vi tvingas acceptera en lägre materiell standard än i Sverige i dag. Att ställa om samhället kräver förändrat ekonomiskt tänkande såväl som en medveten politik för långsiktighet. Grön politik handlar om att vid varje beslut och varje handling tänka längre och ta ansvar också för uppväxande och kommande generationer. Insikten att allt hänger samman är därför central för oss.

De senaste åren har nya allianser för ekologisk förnyelse och innovationer växt fram. Några exempel på detta är kommuner för hållbar utveckling, Agenda 21 och miljöorienterade nätverk av företag. Kyrkor och andra sociala rörelser har ställt sig bakom målsättningar om ett rättvist globalt miljöutrymme för alla människor. Bakgrunden är att världen befinner sig mitt i en historisk epok som är förödande för miljön. Alternativet är en ekologiskt hållbar utveckling. I grunden är det en fråga om rättvisa. Det är alltid de fattigaste i samhället som drabbas hårdast av miljöförstöring. Det kan handla om luftföroreningar, ohälsosam mat, förgiftad mark eller bristande tillgång på rent dricksvatten.

Bevarande och skydd av världens känsliga ekologiska system, grunden för allt liv, handlar också om rättvisa mellan generationer. Att överkonsumera naturresurser, skapa enorma miljöproblem som sedan kommande generationer får ta hand om, är en politik som vi avvisar. Jorden är inte bara ärvd från tidigare generationer utan också lånad från kommande. För oss hänger ekologi och demokrati samman. Många miljöproblem upptäcks lokalt. Därför visar erfarenheten att där människor har möjligheter att påverka i ett öppet politiskt system med möjligheter till direkt deltagande har också miljöproblemen tagits på störst allvar.

Globalt miljöansvar

En politik för hållbar utveckling kräver lokala, regionala, nationella och globala åtgärder. Politiken måste vara sammanhängande. Vi vill se ett Sverige som är ett globalt miljöföredöme. En väg till påverkan är att gå före och visa att en positiv förändring inte bara är önskvärd utan även möjlig. Ska farliga kärnkraftverk i omvärlden avvecklas, måste Sverige avveckla sin egen kärnkraft. Ska smutsiga industrier i grannländer renas, måste Sverige ställa om sina egna industriprocesser. Ska skövlingen av regnskogen stoppas, måste de sista ur- och naturskogarna i Sverige skyddas. Genom att enskilda länder och delstater vågat fatta radikala miljöbeslut utan att invänta internationella överenskommelser har miljöopinionen världen över blivit starkare och andra länder har så småningom följt efter.

Vår politik lägger ett tyngre ansvar för omställning på de rika delarna av världen. Det är inget märkligt. Om hela världen skulle ha samma konsumtionsnivå som Sverige och den övriga rika delen av världen, skulle hela det ekologiska systemet kapsejsa. Genom att fokusera på höjd livskvalitet istället för hög materiell standard, kan vi trovärdigt påverka omvärlden. Endast så

kan den fattiga världen utvecklas på ett sätt utan att göra om våra misstag och istället börja använda bättre teknik.

Det behövs också former för att motverka globala och gränsöverskridande miljöproblem. Globala angelägenheter som till exempel utsläpp av koldioxidgaser, utfiskning av världshaven, brist på vatten och förstörelse av viktiga ekosystem måste lösas genom politisk handling på alla nivåer. Agenda 21-arbetet måste återupptas och genomsyra allt arbete. En global miljödomstol, inom ramen för FN, ska upprättas för att säkerställa att länder och andra globala aktörer följer gemensamt fastställda globala miljöregler. I domstolen bör även miljörelser ha rätt att driva processer.

Mänskligheten slår i det ekologiska taket

I dag lever mänskligheten på ett sätt som gör att man slår huvudet i det ekologiska taket. De spelregler naturen satt upp negligeras och livsförutsättningarna för kommande generationer minskar. Att regnskogen skövlas, ozonskiktet tunnas ut, den biologiska mångfalden utarmas och växthuseffekten ökar leder till allt värre naturkatastrofer. Dagens livsstil förstör naturvärden och skapar till synes oöverstigliga miljöproblem. Föreställningen om att problemen håller på att lösas utan stora politiska förändringar stämmer inte. Det globala kapitalet har tagit kommandot även på miljöområdet, på ett förödande sätt. Länders möjligheter att sätta upp stränga miljöregler, skydda naturvärden och stoppa genmanipulering beskärs av avtal som skrivs för att blidka de globala ekonomiska intressena. En global politik för rättvisa är därför det samma som en global politik för hållbar utveckling.

Skydd av naturvärden

En politik för hållbar utveckling bygger på principer som genomsyrar det politiska beslutsfattandet. En sådan princip är att mänsklig verksamhet ska ske med hänsyn till naturen och anpassas så att livet och dess mångfald inte hotas. Skyddet av naturen är inte en isolerad fråga. Det som sker inom ekonomin och samhället i övrigt påverkar naturen och livsmiljön för alla arter. Naturskyddsfrågor måste därför vara integrerade i alla samhällssektorer.

Skyddet av skogar, våtmarker, stränder och ett flertal andra biotoper måste utvidgas och skärpas. Sveriges skyddade arealer är fortfarande för små och otillräckliga för att kunna säkerställa den biologiska mångfalden. Dessutom tillåter Sverige betydande störningar av djur- och växtliv även i skyddade områden. Minst tio procent av Sveriges yta måste skyddas för att arter och underarters fortbestånd ska säkras. Vi vill därför grundlagsskydda nationalparkerna.

Biologisk mångfald

Den biologiska mångfalden är ett mått på naturens rikedom. Vi vill verka för att flora och fauna får fortleva under sina naturliga betingelser. Utarmningen av naturmiljön måste stoppas genom ökat naturskydd, större krav på hänsyn inom jord- och skogsbruk, renskötsel och fiske, minskade utsläpp av miljöstörande ämnen och minskat uttag av naturresurser. Försurningen av mark och vatten kan motverkas genom en drastisk minskning av utsläpp från bland annat trafik, industri och kraftverk. Kalkning kan endast begränsa skadorna och därför menar vi att det är orsakerna till försurningen som måste motarbetas. För att undvika allvarliga störningar av ekosystemen vill vi införa ett generellt förbud mot spridning av främmande arter och genetiskt manipulerade organismer i naturen.

Rent vatten, bevarade hav och hållbart fiske

Rent vatten är en förutsättning för att kunna bevara den biologiska mångfalden. Människan har hämtat näring ur sötvatten och hav sedan urminnes tider. Genom bland annat industrifiske, övergödning, miljögifter och exploatering av kustzoner har störningarna på dessa ekologiska system ökat. Vi vill stödja ett ekologiskt anpassat fiske som bedrivs i balans med fiskens förmåga till reproduktion. Det behövs omfattande forskning på området och internationell respekt för det forskningen kommer fram till.

Vi arbetar för att utsläpp av miljöstörande ämnen som kväve, fosfor och tungmetaller från reningsverken ska minskas genom att industri- och hushållsavlopp separeras, avlopps nätet förbättras och miljöfarliga produkter byts ut. Vi vill förbjuda all gas- och oljeborrning runt våra kuster och vi verkar för en nordisk-baltisk överenskommelse om att freda haven vid de gemensamma kusterna. Vi vill öka skyddet av nyckelbiotoper i vatten och av områden som är speciellt viktiga för havets biologiska mångfald eller för många arters fortplantning. Ett sätt att öka skyddet är att inrätta marina reservat och införa fiskefria områden. Vatten är vårt viktigaste livsmedel. Vi måste därför motverka slöseriet och det spekulativa utnyttjandet av vatten. Vatten ska vara en skyddad allmännyttig rättighet för alla människor. Offentligt ägda vattenverk, oberoende av företagsform, får inte privatiseras eller börsnoteras.

Utvidgat ägaransvar

Brukande och ägande av skog och mark bör kopplas till ett ansvar för att det naturliga livet inte ska utarmas. Vi vill motverka ett spekulativt ägande av såväl jord som skog. Markägare och brukare bör ha ett personligt ansvar för sin mark och dess skötsel. Kostnaderna för artbevarande och övrig naturvård ska delas av markägarna och samhället.

Hållbart skogsbruk

Genom tydliga regler för ägandet kan vi utveckla ett mer hållbart skogsbruk. Målet bör vara att i högre grad än i dag producera kvalitetsvirke, då det innebär längre omloppstider och större biologisk variation. Skogen är av stor ekonomisk betydelse, men produktionen av virke får inte överordnas skogens övriga värden. Skogen är inte en hemvist för växter och djur, det är djuren och växterna som utgör skogen. Skogen är en viktig del av vårt kulturarv och viktig för friluftslivet, turismen och folkhälsan. Särskilt unika är de fjällnära skogarna genom sin storlek, orördhet och kontinuitet. Sverige har ett internationellt ansvar för att dessa skogar bevaras. Vi förespråkar ett certifierat skogsbruk (FSC) vilket innebär att det är ekologiskt, socialt och ekonomiskt hållbart. Ungefär en procent av landets produktiva skogsareal ligger nära tätorter. Berörda kommuner måste garantera att särskilt stor hänsyn tas till naturvårds- och rekreationsintressen i dessa skogar.

Globalt är skövlingen av tropiskskogarna ett allvarligt problem. Avskogningen leder till utrotning av arter, klimatförändringar, jorderosion, översvämningar och torka. Skogsskövlingen medför också svåra sociala och kulturella problem för ursprungsfolk och lokala samhällen som berövas sin hemvist och möjlighet till försörjning. En viktig strategi när det gäller bevarandet av de tropiska skogarna är därför att stärka lokalsamhällenas och ursprungsfolkens kontroll över sina egna naturresurser.

Hållbart jordbruk

Vi vill ha en omställning av jordbruket till att bli mer småskaligt och långsiktigt hållbart. Dagens konventionella jordbruk är högt specialiserat med en koncentrerad djurhållning. Jordbruket är beroende av kemiska bekämpningsmedel och handelsgödsel. Detta innebär en koncentration av växtnäringsämnen och att förlusterna av kväve blir onödigt stora. Det är

dessutom ett systematiskt brott mot ett antal ekologiska systemvillkor. Specialiseringen innebär att växtföljderna ofta är ensidiga och att markens långsiktiga produktionsförmåga försämras. Vi arbetar för att stärka familjejordbrukets roll inom lantbruksnäringen. Vi vill ställa om jordbruket till ett långsiktigt hållbart produktionssystem. Ett ekologiskt jordbrukssystem hushållar väl med växtnäringsämnen och prioriterar markens långsiktiga produktionsförmåga. Det är viktigt att klarlägga odlingens påverkan på produktens kvalitet. För att bättre kunna ta tillvara växtnäringen behöver gårdens djurantal anpassas bättre till arealen och avloppssystemen kretsloppsanpassas. För att slam ska kunna återföras till åkermark krävs att avloppssystemen sorteras vid källan. Detta så att inte växtnäringsämnen förorenas av olika typer av kemikalier från hushåll, infrastruktur och industri. Vi vill ha höga avgifter på handelsgödsel och bekämpningsmedel. Det behöver inte leda till konkurrensnackdelar för det svenska jordbruket, då intäkterna från avgiften bör återföras till jordbruket i form av riktade miljöersättningar. Vi vill ta bort moms på ekologisk mat och arbeta för att öka andelen ekologisk mat vid offentliga upphandlingar. Jordbruket ska också ha som syfte att bevara ekosystem. Det ska vara lika naturligt för en lantbrukare att producera biologisk mångfald på ängsmarker som att producera mat. Det är viktigt med en regionalt baserad livsmedelsproduktion, inte bara för att klara återföringen av växtnäringen. Vi anser att svenskt jordbruk ska stå för en betydligt större andel av Sveriges livsmedelsproduktion än i dag. Lantbruket är ofta avgörande för en levande landsbygd. Närproducerad mat för stad och land närmare varandra och ökar kunskapen om och förståelsen för lantbrukets villkor. Importerade djurprodukter ska ha samma krav på djurskydd som svenska djurprodukter. Vi vill främja småskalig förädling av livsmedel. Reglerna ska förenklas, vi vill införa investerings- och utbildningsstöd, satsa på mobila slakterier och arbeta för att minimera antalet djurtransporter för slakt.

Livsmedel värda namnet

Utbudet av olika livsmedelsprodukter är enormt. Ändå är det inte lätt att vara en medveten konsument, ofta på grund av bristande märkning. Konsumenterna ska ges fullständig information om var och hur livsmedlen har producerats och odlats. För att alla ska ha tillgång till livsmedel av god kvalitet utan giftsubstanser måste statliga styrmedel vidtas. Prisskillnaderna mellan ekologiska eller rättvisemärkta produkter och konventionella måste minska. Detta kan göras genom att exempelvis sänka matmomsen för hållbara produkter och att statligt subventionera lantbrukarnas certifieringssystem. Onödiga tillsatser, såsom azofärgämnen, ska inte vara tillåtna. Försiktighetsprincipen ska tillämpas, inte minst när det gäller genmanipulerade livsmedel, antibiotika och bestrålning. Sverige ska våga vara ett föredöme när det gäller förbud både mot livsmedelstillsatser och kemiska bekämpningsmedel.

En accelererande global miljöförstöring, jorderosion, minskande bördighet och befolkningsökning, kommer att leda till allt större svårigheter att klara försörjningen av mat. Det krävs därför att en betydande del av åkermarken används för att producera mat. Ur ett globalt perspektiv måste konsumtionen av kött och annan animalisk föda minska, speciellt i de rika länderna. Dels av miljöskäl och dels för att mängden livsmedel ska kunna hålla jämna steg med den ökande befolkningen.

Djurens rättigheter

Djur har ett egenvärde och varje art har rätt att leva för sin egen skull oavsett dess värde för andra. Djurens rätt att bete sig naturligt och slippa utsättas för lidande kräver förändring inom djurhållningen. Sådant som pälsfarmer, trånga hönsburar och plågsamma djurtransporter är inhumant och måste avvecklas. Plågsamma djurförsök ska successivt avvecklas och ersättas

med djurfria metoder. Tidelag och andra sexuella övergrepp mot djur ska förbjudas och vara straffbart.

Djur är kännande varelser och allt nyttjande av djur måste därför ske utifrån en respekt av såväl varje djurarts specifika behov som det individuella djurets behov. Människors önskan att hålla sällskapsdjur får inte innebära inskränkningar i djurens rätt till naturligt beteende.

Sverige har en av världens bästa djurskyddslagar; mjölkkor går ute på sommaren, suggorna får föda sina kullingar utan att vara fixerade i en stålrörsbur och det är inte tillåtet att avla fram djur med genetiska defekter och benägenhet till sjukdom. Men lagens efterlevnad måste förbättras. Det finns fortfarande områden där lagen måste skärpas. Till exempel måste kastrering av obedövade griskullingar förbjudas. Djur ska inte få utnyttjas på cirkus. Alla lagar om djurrätt bör samlas i en djurbalk som, i likhet med miljöbalken på miljöområdet, förstärker djurens skydd. Talerätt ska ges till djurrätts- och djurskyddsorganisationer.

Djurens rättigheter är inte enbart en nationell angelägenhet. Vi arbetar därför för en FN-konferens om djurens rättigheter som ska resultera i en deklaration på samma ämne.

Hänsynsfull jakt

Jakt som är hänsynsfull, miljöanpassad, reglerad och långsiktigt hållbar kan bidra till en effektiv natur- och faunavård. Jakten ska anpassas till populationerna hos de arter man vill jaga och deras utveckling över tid och rum. Jakttider och antalet djur som får skjutas ska omprövas årligen och baseras på inventeringar för att säkerställa biologisk mångfald och långsiktig hållbarhet. Jakt under vår och sommar, då djuren flyttar och reproducerar sig, ska inte vara tillåten. Skadeskjutningarna måste minimeras, till exempel genom obligatoriska årliga skjutprov för jägarna. Plågsam jakt, som jakt med fällor, grytjakt och jakt med levande lockbeten ska förbjudas.

Rovdjurspolitik

Rovdjurspopulationen ska tillåtas att öka så att den blir livskraftig. Sverige ska hysa långsiktigt livskraftiga stammar av de fyra stora rovdjuren varg, lo, björn och järv. Ökade resurser ska ges till naturvårdsorganisationer och Naturvårdsverket för att sprida information om rovdjur och skapa opinion mot illegal jakt. Polisen måste få större resurser för arbetet med jaktbrott. Vi vill att viltvårdspolitiken ska utvecklas genom samråd med flera parter, som ursprungsbefolkningen, lokalbefolkningen i övrigt, rovdjursforskarna och djurrättsrörelsen.

Förnyelsebara energisystem

Energiframställningen i världen är på väg att rubba klimatet. Klimatforskare blir allt mer eniga om att nuvarande användning av fossila bränslen i form av kol, olja och naturgas kommer att få fullständigt ohållbara följder inom en snar framtid. Klimatet blir varmare och i dess spår kommer naturkatastrofer, ökenutbredning och människor som tvingas fly för att söka sig ny mark för sin försörjning.

Kärnkraften ger ingen ersättning för förbränning av kol, olja och naturgas. Den skapar i stället nya problem. Såväl kärnbränslet som kärnavfallet innehåller material som kan användas till kärnvapen. Redan nu har många länder dolt sina projekt för utveckling av kärnvapen genom att påstå att de forskar för att kunna skaffa sig civil kärnkraft. Ett annat problem är förvaringen av avfallet från kärnkraften. Kärnbränsle och kärnavfall innehåller många av de giftigaste ämnena som mänskligheten känner till och är i vissa fall dödligt radioaktiva i mycket

små mängder och under mycket lång tid. Under tidsperioder på tio- eller hundratusentals år kan varken mänskligt intrång i ”slutlager”, grundvattenströmmar eller kemisk upplösning förutses eller förhindras. Den typen av avfall får inte lämpas över på kommande generationer. Kärnkraften bär dessutom på stora olycksrisker. Varken svenska eller utländska kärnreaktorer är riskfria och även mindre utsläpp kan ge svåra konsekvenser. Också brytningen av uran till våra kärnkraftverk skapar stora miljö- och hälsoproblem, globalt och lokalt där brytningen sker.

Livet på jorden kan inte existera utan energi. Energi är grunden för det mänskliga samhället. Men energin kan varken produceras eller konsumeras, bara omvandlas. Däremot kan människan utnyttja energins innehåll: exergin.

På sikt måste all form av eldning med fossila bränslen upphöra. Varken bensin eller dieselolja kommer att kunna användas för fordonsdrift. Naturgas och kol kommer inte att kunna förbrännas i kraft- eller värmeverk. Ingen kärnkraft kan accepteras. Det som återstår är de förnybara energikällorna, som sol, vind, vatten och bioenergi. Att ställa om energisystemet är därför den främsta utmaningen för att nå ett hållbart samhälle.

Spara energi och avveckla kärnkraften

Sveriges energipolitik har hittills gått ut på att öka tillförseln av energi och då särskilt el. Vi vill i stället stimulera effektivisering och teknik för att utnyttja energin bättre. Tekniken utvecklas snabbt, men den nya kunskapen behöver spridas genom mer information. Vi vill ha ökat stöd för att utveckla ny teknik och få ut den på marknaden. Vi vill skärpa byggreglernas krav på energieffektivitet. Vi vill att bidrags- och avdragsregler för byggandet miljöanpassas. I vissa fall krävs investeringsstöd eller ekonomiska garantier när ny teknik provas.

Kärnkraften i Sverige ska avvecklas snabbt med början omedelbart. Det kan ske genom skärpta säkerhetskrav, höjd skatt på kärnkraft och genom att kärnkraften får bära alla sina kostnader, inklusive försäkringskostnader, fullt ut. Vi vill också lagstifta om avvecklingen med hänvisning till de stora riskerna och de ekologiska konsekvenserna. Hälften av kärnkraftselen kan effektiviseras bort, bland annat genom sparande och ersättning av eluppvärmning. Den andra hälften kan ersättas med bioenergi, vindkraft och solvärme. Också fossilanvändningen för värme och el ska minska. Elmarknaden måste fungera så att det blir dyrare att använda el när den är dyr att producera. Därigenom minskar elvärmens och då också marknaden för kärnkraft. Om det uppstår brist på el under energiomställningen bör detta lösas genom import av grön el. Direktverkande el ska inte tillåtas som enda uppvärmningskälla vid nybyggnation.

Vi anser att vattenkraften är färdigutbyggd i Sverige och vill grundlagsskydda de sista orörda älvarna och älvräckorna. Däremot kan vi acceptera ombyggnad och effektivisering av gamla vattenkraftverk.

Alternativ energi

Sverige ska ligga i framkant när det gäller produktion av förnyelsebar energi. Utbyggnad av biogas, solvärme och solceller behöver stödjas och stimuleras. Biobränsleeldade kraftvärmeverk för produktion av el och fjärrvärme är ett bra alternativ för många tätorter och industrier. Det finns bra lösningar för energikombinat där både el, värme och fordonsbränsle kan produceras. Vi vill se en kraftfull satsning på vindkraft. En kombination av bränsleceller och vätgas ger möjlighet att lagra de förnybara energikällorna. Vid överskottsproduktion av el från sol och vind kan strömmen användas för att producera vätgas.

Global energipolitik

I internationella förhandlingar inom EU:s och FN:s klimatarbete ska Sverige driva att de rika länderna ska minska sina utsläpp av växthusgaser mest och först. Subventioner till kolkraft, torv och kärnkraft måste bort och ersättas av minimiskatter inom EU. Systemet för handel med utsläppsrätter måste utvecklas, bland annat så att rätterna i högre utsträckning auktioneras ut i stället för att delas ut gratis. Vidare måste tilldelningen bli mer restriktiv. Sverige måste också ta kraftfulla initiativ för en global avveckling av kärnkraften. Vi måste kräva att säkerhetsnivån höjs, försäkringsansvaret utvidgas och att internationella konventioner upprättas för transport av kärnavfall. Ett första steg är att Euratomavtalet inom EU, som har som målsättning att öka användningen av kärnkraft, skrotas. Det finns stora utvecklingsmöjligheter för att tanka ned solens energi, samt finna energieffektiviseringslösningar. Den andel solenergi som varje år når jordytan är många gånger större än den energi som mänskligheten i världen använder i form av fossila bränslen.

Världens beroende av olja är destruktiv för miljön. Det bidrar dessutom till en instabil världsekonomi där de stora vinnarna är oljekarteller och oljebolag. Gör vi inte en omställning nu under ordnade former kan samma förändring tvingas fram senare, men till betydligt högre ekonomiska och miljömässiga kostnader. Globalt sett är marknaden för miljövänlig energiproduktion en av de snabbast växande. Många länder vill göra sig av med sitt beroende av olja. Här finns stora möjligheter att exportera kompetens, kunskap om energieffektivisering, produkter och miljöteknik.

Hållbara transporter

För att bryta den globala uppvärmningen är ett centralt projekt att ställa om till hållbara kommunikationer. Transportsektorn är den största enskilda utsläppskällan för kväveoxider, koldioxid, kolväten och partiklar. Trafiken bidrar, förutom till växthuseffekten, till bland annat övergödning, försurning, störda ekosystem och bildandet av marknära ozon. Människor drabbas indirekt genom olika sjukdomar och allergier och direkt genom buller och trafikolyckor. Barn är särskilt utsatta och riskerna för deras hälsa är stora när de utsätts för bilavgaser. Ytterligare ett problem med biltrafiken är att den kräver mycket utrymme.

Vi vill satsa på ny teknik för att få fram mer miljöanpassade drivmedel. Vi tror på teknik som syftar till att koldioxidneutrala drivmedel utvecklas och används i allt högre utsträckning. Energi, inklusive drivmedel, ska användas så effektivt som möjligt. Ekonomiska styrmedel är möjligen det mest effektiva verktyget för att genomföra det.

Transportsnålt samhälle

Vi vill bygga ett transportsnålt samhälle baserat på nära försörjning, lokal livsmedelsproduktion och lokalt arbete, där fler har möjlighet att arbeta hemifrån och nå både information och service med hjälp av IT. Vi strävar efter att persontransporter huvudsakligen ska ske med hjälp av cykel, energisnål kollektivtrafik eller med bil med låg bränsleförbrukning och förnybara bränslen. För att åstadkomma det vill vi bygga ut järnvägsnätet, öka turtätheten, satsa på förnybara bränslen, anlägga fler cykelbanor och arbeta för lägre taxor i kollektivtrafiken. Vår vision är nolltaxa inom lokal kollektivtrafik och en låg enhetlig taxa för interregional järnvägstrafik. Kollektivtrafik ska prioriteras framför privatbilism och bilfria innerstäder är en målsättning för att bevara levande stadskärnor. De olika tågbolagen måste samordna taxor, biljettbeställning och tidtabeller för att bli mer konsumentvänliga. Priserna ska styra mot användandet av mer miljövänliga transportalternativ. Miljöstyrande trängselavgifter är ett annat verktyg för att styra om

transporterna. Godstransporter ska styras över från vägtransporter till järnväg. Vi ser positivt på framtida transportteknologier, till exempel spårtaxi och utvecklade bussystem.

Merparten av de hälsofarliga ämnen som finns i luften i städerna kommer från vägtrafiken. Vi vill skärpa avgaskraven så att bättre reningsmetoder och mer miljöanpassade drivmedel sprids snabbare. Vi vill också arbeta för att helt få bort de mest bränsletörstiga och förorenande fordonen från stadsmiljön.

Minskning av bränsleförbrukningen är en strategisk fråga eftersom det är svårt att byta ut all bensin och dieselolja i världen mot biodrivmedel om inte fordonen blir bränslesnålare. De tekniska möjligheterna att minska förbrukningen är goda, men det krävs politisk vilja och envishet. Efter 2015 anser vi att det inte ska vara tillåtet att tillverka och sälja nya bilar som drivs med enbart fossilbränsle i Sverige.

Hållbar sjöfart och minskad flygtrafik

Sjöfarten har den i särklass största andelen av landets godstransporter och är ett energisnålt transportmedel. För att minska de miljöfarliga utsläppen från sjöfarten måste vi ställa hårdare avgaskrav på fartyg och även driva denna fråga internationellt. Trenden mot allt snabbare fartygstransporter med hög energianvändning måste brytas. Ett ökat internationellt samarbete krävs för att förhindra att fartygstankar rengörs till havs. Alla tankfartyg bör förses med dubbelskrov för att minska risken för utsläpp från fartyg vid eventuell kollision till havs. Flyg är det sämsta transportsättet ur miljösynpunkt. Flygbolagen ska tvingas betala för flygbränslets negativa miljöpåverkan genom bränsle- och koldioxidskatter.

Post och telekommunikation

Över hela Sverige måste det finnas tillgång till god post och telekommunikation till lågt och enhetligt pris. Ansvar för detta, som för annan infrastruktur, ska vila på samhället. Ny informationsteknik, internet och mobiltelefoni ger möjlighet att skapa ett samhälle med mindre transportbehov utan att kommunikationen i sig behöver minska.

Utbyggnaden av elnät, mobiltelefoni och den tredje generationens mobiltelefoni, 3G, har lett till en ökad belastning av elektromagnetisk strålning i vår livsmiljö. Vi vill att hälsoeffekterna av den ökande elektromagnetiska strålningen och särskilt 3G-nätet undersöks. Det behövs mer oberoende forskning kring den sammanlagda strålningsbelastningen, den så kallade elektrosmogen, och dess effekter på vår hälsa. Kommunerna måste få möjlighet att utifrån miljöbalkens försiktighetsprincip stänga av mobilsändare när människors oro eller hälsoskäl kräver det. Vi kräver att bygglovsplikt införs för basstationer för mobiltelefoni samt att det inrättas ett offentligt register över basstationer.

Samhällsgemenskap

– vi har ansvar för varandra

Vid vissa tillfällen i livet är vi särskilt utsatta, när vi föds, när vi blir sjuka och när vi blir äldre. Då är det viktigt att samhället erbjuder god vård och en värdig omsorg. I detta kapitel berättar vi om vår syn på en vård med mångfald och trygghet.

Mångfald och gemenskap

Vår vision om samhället utgår från människans behov av gemenskap. Samhällets mångfald, allas delaktighet i demokratin och allas lika rättigheter ska garantera att alla har samma möjligheter att göra egna livsval. Vi vill att alla ska kunna känna sig trygga, behövda och delaktiga. Det kräver, förutom nya ekonomiska prioriteringar, en väl fungerande frisk- och sjukvård, välfärd för alla, en värdig äldreomsorg samt en human socialpolitik.

Klyftorna i Sverige och den del av världen som Sverige tillhör har ökat under de senaste åren. Revorna i välfärden syns allt tydligare. Utslagning, hemlöshet, våld och droger skapar fruktansvärda problem för den som drabbas, men också för samhället i stort. Rädslan för att bli utslagen skapar ett samhälle där en egoistisk strävan att klara sig själv ersätter gemensamma insatser. Detta gör att vi riskerar att förlora vår förmåga att se oss själva i andra.

Social trygghet

Vi vill utforma politiken så att människors trygghet och oberoende stärks. Målet för vår socialpolitik är ett öppet, rättvist, solidariskt och kärleksfullt samhälle. Vi anser att integritet och respekt för människan ska prägla det sociala arbetet. Hjälptill självhjälpt, goda förutsättningar att kunna bestämma över sin framtid samt påverka och hantera sina svårigheter bör erbjudas. Trygghetssystemen bör så långt som möjligt administreras av en myndighet, och reglerna för finansiellt stöd bör vara så enhetliga som möjligt. Den enskilde kan då lättare förstå vilka rättigheter och skyldigheter hon eller han har.

Ansvarstagande bostadspolitik

Vi vill ha en aktiv bostadspolitik. Bostadsbristen kan lösas genom att det byggs mer, och fördelningen av bostäder ska ske utifrån sociala utgångspunkter. Bostadsbrist kan inte helt byggas bort, utan måste också ses i ett regionalpolitiskt perspektiv. Hyresrätter ska i huvudsak fördelas av kommunala bostadsförmedlingar. Vi vill stödja byggandet av ekologiska hus med små och billiga lägenheter i sunda, välplanerade omgivningar. Att bo och att hyra ut rum ska inte beskattas, men väl bostädernas miljöbelastning och vinst vid försäljning.

Bostadssegregationen skapar ett utanförskap. Vi vill förändra detta genom färre ensidigt byggda bostadsmiljöer och fler varierande bostadsområden med olika hustyper och upplåtelseformer. Fler bostadsområden bör präglas av självförvaltning. Den kooperativa hyresrätten ska främjas och utvecklas, liksom andra former av boendeinflytande i flerfamiljshus. God tillgång till samlingslokaler och fritidsaktiviteter är väsentligt för att skapa en god boendemiljö.

Allas rätt till ett hem

Hemlöshet orsakas bland annat av arbetslöshet, ekonomiska problem och missbruk. Att vara utan bostad innebär ett stort psykiskt och fysiskt lidande. Vi anser att det är en självklarhet att

alla ska garanteras boende och att det ska ordnas med lämplig boendeform utifrån individens situation. För en del hemlösa kan ett gruppboende med tillgång till vårdpersonal vara nödvändigt, medan det för andra är bättre med eget boende.

Omsorg av äldre

Omsorgen av äldre ska kännetecknas av att man tar tillvara det friska, och att man bibehåller varje persons funktioner och färdigheter. Därför är förebyggande friskvård och stimulerande vardagsliv viktigt. Djur och natur har en positiv inverkan på många äldre människors välbefinnande. Vi vill göra det möjligt, för alla som vill, att få tillgång till djur och natur genom hela livet. Dagens kommunala äldreomsorg bör kompletteras med frivilliginsatser som sätter guldkant på tillvaron. Personaltätheten på äldreboenden ska dimensioneras så att även sociala och psykiska behov kan tillgodoses. Boendefrågan är central för att få en äldreomsorg som är anpassad efter individens önskemål. Vi vill skapa former för att underlätta individuella lösningar på boendet. Möjligheten att bo kvar i hemmet ska stödjas från samhället. Vi ser positivt på generationsboende, kooperativa och alternativa boendelösningar.

Det finns ett stort behov av att forma en tydlig brygga mellan sjukvård och äldreomsorg. Äldreteam bestående av läkare, sjuksköterska, arbetsterapeut och undersköterska kan optimera omsorgen av den enskilde. Genom att personalen får en helhetssyn på individen kan till exempel den destruktiva övermedicineringen försvinna. Utan de anhörigas insatser skulle vården inte fungera, därför måste anhöriga i högre utsträckning erbjudas stöd och avlastning. Personalens roll inom äldreomsorgen är mycket betydelsefull. Personalen måste kontinuerligt få god vidareutbildning som stärker deras identitet och kunskap och på så sätt hjälper dem att på bästa sätt möta äldre i behov av omsorg.

Friskare människor

Det samhälle som finns i Sverige gör allt fler sjuka. Människor slås ut av hårda villkor i arbetslivet, krav på hur kvinnor och män ska vara och bete sig samt ett utbrett utanförskap. En av de stora utmaningarna blir att skapa möjligheter för människor att vara friska. Det är en absolut förutsättning om vi ska behålla en välfärd för alla.

Folkhälsofrågor handlar om rättvisa. Dagens skillnader i livsvillkor mellan olika grupper visar sig också i form av ojämlik hälsa. En politik mot segregation, diskriminering och utanförskap samt för minskade klyftor kan ge stora hälsovinster. Tydligast syns det bland barn och unga i deras livssituation. Folkhälsopolitiken måste därför utgå från att insatser görs tidigt i livet. Många sjukdomar orsakas av livsstil och den fysiska, psykiska eller sociala miljön. Hela livsmiljön påverkar både välbefinnande och sjuklighet. Ett väl fungerande socialt nätverk, god arbetsmiljö, minskad drogkonsumtion, mindre stress samt förändrade kost- och motionsvanor är exempel på verkningsfulla åtgärder. Alla samhällsaktörer har ett ansvar för att folkhälsoperspektivet finns med i all samhällsplanering.

Kommunerna måste ges ett uttalat ansvar för kommuninvånarnas hälsa. Varje kommun bör ta del av folkhälso rapporter och göra egna folkhälsoplaner. Analyser av hälsokonsekvenser bör göras innan politiska beslut fattas. Landstingen kan förstärka det förebyggande arbetet genom ökade insatser av forskning, utbildning, information och personlig rådgivning. Den miljömedicinska kompetensen bör också utökas. Statistik och information hos landstingen skulle kunna bli en god kunskapsbas för det hälsofrämjande och förebyggande arbetet.

På det lokala planet bör den förebyggande vården och rehabiliteringen kompletteras med bland annat hälsohem och hälsocentra. Arbetsgivarna kan också ta ett större ansvar, bland annat genom att erbjuda arbetstagarna möjlighet att motionera på arbetstid. Även hälso- och sjukvårdsinstitutionerna har en uppgift i att motverka ohälsa. Det gäller inte minst för den del av befolkningen som lever med kronisk eller långvarig sjukdom. Här har vården ett viktigt ansvar, och närvården måste spela en huvudroll i hälsoarbetet. Att bevara och förbättra hälsan är avgörande för livskvaliteten hos varje enskild människa.

Vård för hela människan

Solidaritet ska vara ledordet för vård och omsorg. Alla ska kunna känna sig trygga i att samhället bistår med den vård de behöver. Hälso- och sjukvården ska utgå från den enskilda människans behov och upplevelse av sin situation. Det är därför centralt att patienter och närstående får vara delaktiga i vården. Eftersom varje människa är unik måste vård ges utifrån en helhetssyn på individen som omfattar kropp och själ. I omhändertagandet av en människa måste hänsyn tas till kön, ålder och personlig utveckling. Vi vill införa ett system för att säkra kvaliteten i vården. Systemet ska utgå från mätbara faktorer i form av hälsovinster och nytta för den enskilde patienten.

Samhället måste ha en helhetssyn på människan. Ökad samordning underlättar rehabilitering och möjligheten att fungera i samhället. Särskilt viktigt är samarbetet vid vård av människor med kroniska sjukdomar eller funktionshinder och långtidssjuka äldre. Samarbetet och samordningen måste förbättras inte bara inom sjukvården, utan också mellan sjukvård, kommunal omsorg, skola, arbetsplatser och myndigheter såsom försäkringskassan och arbetsförmedlingen. Betydelsen av psykosociala faktorer måste betonas mer än tidigare.

Närvård med helhetssyn

Närvården ska vara grunden i hälso- och sjukvården. En god kvalitet på närvården förutsätter nära samverkan mellan hälso- och sjukvård, primärvård och sjukhusvård. Närvården blir därmed en funktion och inte en vårdnivå, och definieras därför utifrån sitt innehåll och inte utifrån organisationen. Både planerad och akut närvård ska bygga på trygghet och tillgänglighet. Komplementär- och alternativmedicin samt psykoterapeutiska metoder ska vara naturliga delar av vården. Hembesök ska kunna göras i större utsträckning än i dag och vård i hemmet ska underlättas genom ett bättre samarbete mellan kommun och landsting.

Patienten har rätt att vara välinformerad och aktiv. Att känna förtroende för och tillit till vården har ofta avgörande betydelse för resultatet av behandlingen. Att vara välinformerad och motiverad som patient ökar möjligheterna att bli och hålla sig frisk. Med ökade kunskaper följer krav på delaktighet och makt: att kunna välja och välja bort. För den som är osäker på hur olika vårdalternativ fungerar är det fria valet inte mycket värt. En viktig uppgift för hälso- och sjukvården är därför att sprida kunskap, hjälpa den enskilde att finna sin väg till god hälsa och vägleda rätt i vården.

Vårdens lokaler ska vara tillgängliga för alla och erbjuda en smakfull utformning i fråga om färg, form och planering, liksom möjlighet till ro eller viss aktivitet. Matens kvalitet och kulturen inom vården kan, tillsammans med ett varmt och mänskligt förhållningssätt, stödja den medicinska behandlingen.

Egenvård

Människor som har makt över sina liv upplever oftare att de har god hälsa. Det är viktigt att samhället ger människor förutsättningar att ta ett större eget ansvar för sin hälsa. Egenvård är

att förstå hur man handskas med de krämpor och sjukdomar alla kan drabbas av. Egenvård är att känna igen sjukdomstecken och veta när man bör kontakta sjukvården. En väl fungerande sjukvårdsupplysning kan ge stöd och råd för egenvård, och därigenom medverka till att vården används på rätt sätt.

Psykisk hälsa

Ett helhetsperspektiv måste prägla synen på psykisk ohälsa och ansvaret för den psykiska ohälsan ska ingå som en naturlig del av närvården. Människor ska få hjälp på lika villkor oavsett om de har fysiska eller psykiska symptom. Insatserna för barn och unga bör ske i samverkan med anhöriga, barn- och ungdomspsykiatri, barnvårdscentraler, förskolan, skolan, ungdomsmottagningar, fritidsverksamheten och andra i barns och ungas närhet.

Människor med komplexa vårdbehov som funktionshinder, kroniska sjukdomar, neuropsykiatriska problem eller missbruk ska ges samma möjligheter som andra att få psykiatrisk hjälp. Psykosociala och miljömässiga faktorer måste ges en större tyngd i vården. Genom att människor i kris tas om hand kan långvariga sjukdomsförlopp förebyggas.

Helhetssyn på barnafödandet

En av de största händelserna i många människors liv är att bli förälder. Det måste därför finnas god information inför förlossningen. Kvinnans hälsotillstånd och trygghet ska vara vägledande i val av vård. Utgångspunkten för vården som erbjuds ska vara kvinnans egna önskemål. Vård ska erbjudas i den miljö kvinnan väljer att föda i, oavsett om det är på specialistklinik, hälsoinrättning i bostadens närhet eller i hemmet. Vi vill också utveckla barnmorskeledd förlossningsverksamhet. Vi ser gärna en utvecklad vårdkedja från mödravård och förlossning till eftervård och barnhälsovård. Alternativ till farmakologisk smärtlindring ska kunna erbjudas. Pappan ska stödjas i sin roll före, under och efter förlossningen. Vid födsel i hemmet ska kostnaderna ersättas av landstinget. Amning ska uppmuntras.

Värdigt slut

Varje individ ska ha rätt att dö värdigt i en känd och lugn miljö, till exempel i hemmet, med god tillgång till vårdresurser och kompetens. Därför måste utbildningen kring vård i livets slutskede vara god. Vård på hospice kan vara ett komplement till vård i egna hemmet, både som avlastning för anhöriga och för de patienter som önskar avsluta sina dagar där.

God specialiserad vård

Vid de tillfällen och de tillstånd som kräver mer kvalificerad vård än den närvården kan ge ska specialiserad och högspecialiserad vård kunna ges på lika villkor. För att det ska vara möjligt måste större områden vara utgångspunkt för hälso- och sjukvårdens organisation. I vissa fall bör vårdområdet vara så stort som hela landet och i vissa fall även involvera våra grannländer. Specialiserad och högspecialiserad vård ska gälla för både kroppsliga och psykiska diagnoser.

Tandvård för alla

Tandvården ska ha samma villkor som övrig vård. Därför vill vi att tandvården ska vara en del av den offentligt finansierade vården och ingå i ett gemensamt högkostnadsskydd. Arbetet bland barn och ungdomar för att förebygga tandskador bör prioriteras högt. Även svaga grupper i samhället ska ha tillgång till en god tandvård. Allt tandvårdsmaterial ska vara innehållsdeklarerat och allergitestat. Dessutom behövs forskning kring tandvårdsmaterialens inverkan på miljö och hälsa. Av hälso- och miljöskäl ska användning av amalgam förbjudas.

Komplementär och alternativ vård

Det behövs en god dialog, samverkan och ett vetenskapligt samarbete, byggd på öppenhet och ömsesidig respekt, mellan skolmedicin och komplementärmedicin, även kallat alternativmedicin. Ett nationellt och offentligt register över utövare av komplementärmedicin ska finnas. Godkända komplementärmedicinska metoder måste bli en integrerad del av det allmänna sjukvårdssystemet. För att öka kunskapen och förståelsen för komplementärmedicin bör sjukvårdspersonal inom den offentliga vården erbjudas utbildning och vidareutbildning inom komplementär behandling. Liksom vid annan vård måste komplementär utbildning och behandling kvalitetssäkras. Därför behövs ett komplementärmedicinskt informations- och forskningscentrum med tvärvetenskaplig inriktning. Mångfalden är viktig och därför bör tillgången på komplementärmedicinska vårdformer ökas.

Läkemedel som ett alternativ bland flera

Dagens användning av läkemedel kan innebära en risk för att normala livsprocesser medikaliseras. En utveckling där användandet av och kostnaderna för läkemedel inte kan relateras till hälsovinster för patienterna måste motarbetas. Läkemedel kan vara en bra behandlingsmetod som minskar patienternas lidande och förebygger sjukdom, men det ska inte ses som ett givet förstahandsalternativ. Andra åtgärder kan till exempel vara fysisk aktivitet på recept, komplementärmedicinska behandlingar och psykoterapeutiska behandlingar. Skillnaden i förmåga att bryta ned läkemedel och dess biverkningar måste uppmärksammas för olika kön och olika åldrar.

God utbildning och fortbildning för hälso- och sjukvårdspersonal är nödvändigt för att väga behandling med läkemedel mot annan behandling. Hälsoproblem och stora onödiga kostnader för felaktig medicinering visar på behovet av en förstärkt kompetens inom äldrevården. Regelbundna kontroller av användandet av läkemedel bör genomföras av landstingen och äldrevården i kommunerna.

Många läkemedel bryts ned långsamt och påverkar miljön. Därför ska läkemedel miljöklassificeras och miljömärkas. I takt med att nya läkemedel tas fram ska gamla och miljöfarliga läkemedel om möjligt ersättas.

Läkemedels- och teknikutvecklingsföretagens inflytande över sjukvården är i dag alltför stort. Därför ska möjligheten för läkemedels- och teknikutvecklingsföretagen att bedriva reklam för sin verksamhet mot hälso- och sjukvården regleras. Det är också viktigt att en tydlig redovisning sker av ekonomiska bindningar och andra relationer.

Välfinansierad vård

Vård och omsorg ska säkerställas för alla människor i hela landet. Därför ska hälso- och sjukvården vara demokratiskt styrd och solidariskt finansierad med i huvudsak offentliga medel. Det betyder dock inte att all hälso- och sjukvård ska vara offentligt utförd. Vi är positiva till lokala initiativ i form av alternativa driftsformer som intraprenad, entreprenad och kooperativ. På så vis ökar patienternas valmöjligheter liksom möjligheterna att ta tillvara nya idéer om arbetssätt och organisation. För att garantera en någorlunda likartad och rättvis vårdstruktur i hela landet är vi mot försäljning eller överlåtelse av driften av offentligt ägda sjukhus till vinstutdelande aktörer. Vi vill även fortsättningsvis att vården ska vara behovsstyrd och inte styrd av marknaden.

Prioriteringar på etisk grund

Den medicintekniska utvecklingen går snabbt framåt, vilket leder till att allt fler sjukdomar kan behandlas och botas. När klyftan växer mellan vad som är möjligt att göra och de resurser som finns tillgängliga är det nödvändigt att säkerställa att de människor som har de största behoven får vård i första hand. De öppna prioriteringarna ska vila på en etisk plattform som fastställs nationellt. I ett solidariskt samhälle måste vården av de mest allvarliga sjukdomarna prioriteras. Debatten om prioriteringar måste vara bred och ge möjlighet för alla medborgare att delta.

Ett samhälle fritt från drogmissbruk

Vi strävar efter ett samhälle fritt från narkotika och dopning samt ett minskat bruk av alkohol och tobak. Vi tror att det upplevda behovet av berusning minskar om stressen reduceras, ensamhet motarbetas, människans makt över sitt eget liv stärks, en meningsfull fritid erbjuds och om delaktigheten ökar. Det är viktigt att vi lär oss att förstå missbrukets orsak och verkan för att så tidigt som möjligt kunna sätta in åtgärder som förhindrar att en människa faller in i missbruk och beroende. Missbruk handlar om såväl arv som miljö.

Drogmissbruk leder till utslagning, utanförskap och till stort lidande både för missbrukaren och anhöriga. Alkohol användningen har ökat kraftigt och missbruket skördar i dag långt fler liv än narkotikan. Vi vill ha en restriktiv alkoholpolitik. Vi vill behålla Systembolaget och de höga alkoholskatterna och vi vill värna alkoholfria miljöer. Skatten på alkohol ska vara hög för att dämpa konsumtionen och begränsa missbruket samt bidra till att täcka samhällets kostnader för alkoholens konsekvenser. Det är av särskild vikt att samhället vidtar kraftiga åtgärder mot langning och försäljning av alkohol till minderåriga. Sverige ska ha kraftigt begränsade införselkvoter på alkohol gentemot andra EU-länder och verka för att införa höga minimiskatter på alkohol inom EU.

Vi vill öka stödet till information och kunskap om droger. Samhället ska tydligt motverka smuggling, försäljning och användandet av narkotika. Alla narkotikamissbrukare ska ha rätt till drogfri rehabilitering. Vi anser att målet om ett narkotikafritt samhälle och en restriktiv narkotikapolitik kan och måste samexistera med möjligheten att reducera skador av narkotikaanvändning. Alla har rätt till sjukvård och därför kan inte drogfrihet avkrävas för att någon ska få tillgång till sjukvård. Det innebär också att vi inte kräver drogfrihet för att en narkoman ska få sjukvård i syfte att minska skadorna av sitt missbruk. Vi anser att läkemedelsassisterad behandling är förenlig med en restriktiv narkotikapolitik. Missbrukarens ofta komplexa problematik kräver ett nära samarbete mellan de olika länkarna i vårdkedjan. Framför allt måste patienter med så kallade dubbeldiagnoser uppmärksammas.

Stigfinnarna

– ett parti i rörelse

Vi har tagit på oss dubbla roller. Vi fungerar både som stigfinnare och som politiskt parti i traditionell mening. Vi är både före vår tid och mitt i den. Kombinationen är ofta svår. Vi får inte vara så långt före att vi tappar kontakten med dem som kommer efter, stigen får inte växa igen. Samtidigt vet vi att ingen tid finns att förlora. Vi vågar vara steget före. Vi är stigfinnarna i svensk politik – ett alternativ för överlevnad och solidaritet.

Kärleken till livet

Vi är ett obekvämt parti. Vi gröna ifrågasätter den rådande världsbilden, de rådande maktstrukturerna och de ideologier som styr världen. Men förändringar kräver tålamod och envishet. Den inre lågan måste hållas levande också när motgången, sorgen och rädslan känns övermäktig. Lågan som brinner för livet, kärleken och solidariteten får aldrig någonsin slockna. Den är en förutsättning för människans egen mänsklighet.

Som alla eldar måste även denna hämta sin energi ur något. För oss kan ledstjärnan sammanfattas i orden: kärleken till livet. Det är ur en grundläggande kärlek till livet som hela vår politik innehåll springer. Det är källan att ösa ur. Tillsammans med den brinnande viljan bildar den urkraften för oss.

Vägen till framtiden

Vägen till ett ekologiskt hållbart samhälle innebär förändringar – ofta smärtsamma – men också glädje över att få vara med i arbetet för att återvinna framtiden och ett bra liv åt våra barn och barnbarn. Det är bara inom de ramar naturen sätter som vårt samhälle kan upprätthålla välbefinnande och välfärd under en längre tid. Det sägs att en fjärils vingslag i Amazonas kan vara början till en orkan i Europa. Världen är full av komplexa samband och ömsesidiga beroenden. Därför ska vi inte betrakta oss som naturens härskare. Vi kan inte veta hur lite eller hur mycket vi förstått.

Det är inte för sent, men det är bråttom. Ju längre förändringen dröjer, desto djupare blir problemen och desto svårare blir omställningen. Den tidsmarginal vi hade igår har redan minskat. Tiden rinner som sand mellan fingrarna.

Det är inte för sent, men det är bråttom. Minsta sten kan bli ett berg att klättra över, när det som växer är öknarna och hålen i himlen medan skogarna skövlas och dör.

Det är inte för sent, men det är bråttom. Livet är ett ständigt under. I varje ord som lyfter finns möjligheten. Vi blir allt fler som inte accepterar att framtiden försvinner i föroreningar. Vi blir allt fler som inte accepterar att de avgörande besluten flyttas utom räckhåll. Tillsammans kan vi få orden att växa till handling och handlingen att växa till förändring. Hoppet finns i att kärleken till livet är större än likgiltigheten.

Vägen till framtiden går inte genom stora teorier eller partiprogram. Vägen till framtiden går genom människors hjärtan. Om vi har modet, kraften och viljan så har vi också en framtid.

*Låt oss tillsammans
snarast söka oss fram till
ett sätt att leva
som är möjligt för alla på jorden
i tusentals år
utan att miljön föröds
eller människor missbrukas*